

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
19/2013
18. máj 2013

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

SÚ DOBRÉ VZŤAHY
S MAĎARMÍ CHIMÉROU?
Strana 4.

NOVÉ PRAVIDLÁ PRE
NEZAMESTNANÝCH
Strana 5.

ZÁVISLOSTI ZABIJAJÚ
V LUĎOCH TVORIVOSŤ
Strana 6.

OBRODA MATIČNÉHO HNUTIA
JE NEVYHNUTOSŤ
Strana 7.

GENERÁL ZACHRAŇOVAJ
SLOVENSKÉ OBCE
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Mravnosť nadovšetko je názov filmovej komédie legendárneho česko-slovenského režiséra Martina Friča z roku 1937, ktorou parodoval malomeštiacke maniere. Už vtedy sa otázky mravnosti a jej dodržiavania pretlačili do popredia spoločenského záujmu. My teraz však na samotnú mravnosť ako na základný atribút demokratickej spoločnosti zabúdame. Prezident susednej Českej republiky Miloš Zeman svojho času verejne vyslovil ako jeden zo svojich viacerých, podobne štipľavých a adresných bonmotov aj nasledujúcu myšlienku: „Existujúci počet koryt nemôže uspokojiť počet prasiat, ku korytám sa tlačiacich.“ Na Slovensku prežívame najazd novej vlny „korytárov“. Ku korytám sa tlačia prednovembroví zväzáci, vtedy nádejné budúce nomenklaturne kádre, kandidáti na členstvo vo vtedy Komunistickej strane Slovenska. Vystriedali generáciu postbolševikov, ktorým sa tu u nás po „zamatovej“ mimoriadne darilo ako – nuž, tým tvorom v žite celých uplynulých dvadsať rokov. Bez ohľadu na to, aké stranické krytie si zvolili, či priam iniciatívne vytvorili. Stačí sa pozrieť, ako a kým sú obsadzované lukratívne posty či už doma alebo v zahraničí. Ak sme si na Slovensku mysleli, že predsa len raz nastane čas demokracie a že príroda sama vytriedi tú špinu, ktorú nám sem neustále navieha závan rokov rozvinutého socializmu, mylilí sme sa. Prišla druhá vlna, niekdajší nádejný dorast. Mnohí už ani nevedia, že slovami „nádejný dorast“ boli opisovaní tí, ktorí napriek mládeži, neraz ešte adolescentnému veku vykonávali značnú politickú nápravu. Napríklad aj takú, že z pozície moci funkcie v celozávodnom výbore SZM – pre novú generáciu Socialistického zväzu mládeže – zakázali pod hrozbou pracovnoprávných sankcií svojim stranickým neangažovaným kolegom angažovať sa v novembrových dňoch roku 1989 v zápase za demokraciu a doteraz iba vysnívanú slobodu. Už sme si zvykli, že ich dnešný výsmech nám všetkým do tváre nás ani len nezamrzí? Slovensko potrebuje oslobodenie a nielen spomínať na to z roku 1945. A Slovensko potrebuje ako sol' mravnosť. Pretože len mravnosť je nadovšetko. Nie náhodou zijeme dobu nemravnosti.

Ivan BROŽÍK

R - 2013022

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V Bratislave rokovali najvyššie orgány Matice slovenskej, jej výbor a prezídium

Posledný maják Slovenska nemôže zhasnúť

Dušan D. KERNÝ

Na podnet predsedu prezídia Matice slovenskej (PMS) Jozefa Šimonoviča zvolal Marián Tkáč spoločné zasadanie prezídia a výboru MS. Hlavnými bodmi rokovania mali byť správa o činnosti a hospodárení Matice slovenskej a schválenie rozpočtu na tento rok. Výbor však nebol uznášaniaschopný. Z jeho 38 členov prišlo len dvanásť, deväť sa ospravedlnilo, ostatní sa nezúčastnili. Neprítomní členovia tým mali vyjadriť svoj nesúhlas s niektorými rozhodnutiami vedenia ustanovizne. V Matici slovenskej nastala polarizácia.

Prítomní boli tajomníci M. Gešper a P. Mulík, ako aj predseda a člen dozorného výboru MS J. Lukáč a Š. Martinkovič. Výbor nemohol prijať žiadne rozhodnutie. Prítomní však rozprúdili diskusiu o súčasnej vážnej situácii v Matici. Predseda MS Marián Tkáč na úvod prečítal svoje pripravené písomné stanovisko. Kritický rozbor bol vyjadrením stanoviska predsedu k terajšej situácii, prečo nastala a kto je za ňu zodpovedný.

RIEŠENIE SITUÁCIE

Trojhodinové stretnutie analyzovalo vnútromatičnú situáciu. Prítomní vyjadrili názor, že v čase priprav októbrového valného zhromaždenia MS, kde sa má voliť nový výbor a predseda, nie je polarizácia vhodná. Naznačili, akoby niekomu obmedzenie činnosti, a tým aj vplyvu Matice vyhovovalo. Práve okolnosti okolo voľby nového predsedu a funkcionárov situáciu v Matici dramatizujú. Na poslednom výbore totiž jeho členovia zakomponovali do volebného poriadku úzus, že do orgánov Matice nemôžu kandidovať evidovaní spolupracovníci ŠtB bez súdneho očistenia mena. Prezídium Matice reagovalo, že okrem spolupracovníkov ŠtB „nemajú morálne právo byť členmi výboru MS ľudia, ktorí boli členmi Správnej rady Nadácie MS a sú zodpovední za nenáležité použitie istiny Národného pokladu SR, ako aj tí, ktorí boli v orgánoch Podielového družstva Slovenské investície“. Mladá Matica aktuálne navrhla, aby nekandidovali ani „členovia výkonných a dozorných orgánov Nadácie MS pred 1. 1. 2011, členovia výkonných a dozorných orgánov PDSI pred 1. 1. 2011, funkcionári Komunistickej strany Československa v riadiacich funkciách pred 1. 1. 1990“. Ako sa pre SNN vyjadrili jej predstavi-

Výbor a prezídium Matice rokovali spolu. Výbor nebol uznášaniaschopný.

lia B. Husár a M. Gešper: „Mladá Matica s narastajúcim údivom a počudovaním sleduje, koľko energie vynakladajú rôzne matické frakcie na svoje vzájomné atakovanie a rozvíjanie nezmyselných vnútorných sporov namiesto toho, aby tieto sily venovali na hľadanie vzájomného kompromisu a pozdvihnutie zneuctenej mena Matice slovenskej z nedávnych minulých rokov.“

ZATAJOVANIE?

V tomto čase miestne odbory MS dostali od Členského ústredia prvý informatívny list o pripravách na valné zhromaždenie MS. Podpredseda MS I. Kovačovič preto poslal miestnych odborom otvorený list, z ktorého vyberáme: „Dôrazne protestujeme proti dlhodobému porušovaniu stanov MS a uznesení výboru MS, ktoré sa v uplynulých dňoch opäť prejavilo zatajením či neuvedením bodu 8) schváleného Volebného poriadku pre voľby na valnom zhromaždení Matice slovenskej v Martine 18. až 19. októbra 2013 v liste zaslanom Členským ústredím (ČÚ) MS miestnym, záujmovým a vedeckým odborom a odborom Mladá

Matica. Tento kľúčový bod znie: „Kandidáti na kandidačných listinách A, B, C, D, ak sú registrovaní ako spolupracovníci Štátnej bezpečnosti, môžu kandidovať iba v prípade, ak súd rozhodne, že so štátnou bezpečnosťou nespôlpracovali.“ Preto dôrazne žiadame ČÚ MS, aby bezodkladne zaslalo celé znenie schváleného Volebného poriadku.“ Riaditeľ ČÚ Martin Fejko pre SNN zareagoval, že zaslaný list je len metodickým listom, obsahujúcim základné usmerňujúce pokyny ku konaniam valných zhromaždení matických odborov. „Zo strany Členského ústredia jednoznačne nedošlo k zatajeniu žiadnych informácií. S prekvapením sme zistili, že sa ohradili práve dlhoroční členovia výboru MS, ktorí musia vedieť, že obsah tohto listu je totožný s tými, aké posíla ČÚ MS už desaťročie dozadu. Volebný poriadok a rokovací poriadok je zasielaný matickým odborom následne spolu s ďalšími volebnými materiálmi, čo vyplýva z matickej praxe. ČÚ MS zašle v najbližšom čase uvedené materiály s volebným poriadkom. Zároveň všetky listy a volebné materiály budú postupne uverejňované na matickom webe. List

však z 24. 4. 2013 bol potrebný na bezodkladné informovanie členskej základne k valným zhromaždeniam na miestnej úrovni, ktoré práve prebiehajú.“

PREKONAŤ KRÍZU

Na stretnutí vystúpil šéfredaktor SNN Maroš Smolec. Informoval o pozitívnych zmenách v novej tvárnosti novín, ako aj o ich distribúcii, znížení finančnej záťaže pre MS a narastajúcom počte trvalých predplatiteľov a otvorenosti novín. Odmietol obvinenia z cenzúry v novinách, ktoré sa objavili na internete. Obsiahol informoval o transparentnom systéme redakčnej práce a dôrazne vylúčil akékoľvek cenzúrne zásahy, pričom pripomenul právnú zodpovednosť šéfredaktora za obsah novín.

Členovia výboru, predstavitelia krajských rád, ako aj členovia prezídia v rôzne ladených vystúpeniach zdôraznili nevyhnutnosť prekonania terajšej situácie v Matici, potrebu prekonať krízu vyplývajúcu z rozdelenia výboru MS. S pragmatickými návrhmi vystúpil najmä člen PMS J. Kolár, ktorý zasadiť nevyhnutnosť rýchleho a razantného riešenia situácie do širších matických, národných a spoločenských súvislostí. Predseda PMS J. Šimonovič podrobne, otvorene a kriticky informoval o výsledkoch svojej účasti na zasadaní VMS v Martine. Člen DR MS Š. Martinkovič vystúpil s výzvou naučiť sa vzájomne si odpúšťať, nepolarizovať Maticu a zamerať sa na prelom od zaoberania sa minulosťou. „Nemôžeme sa zaoberať minulosťou, musíme sa zamerať na roky budúce,“ vyhlásil. E. Kristinová vystúpila s výzvou, aby sa zabránilo definitívnemu odpísaniu Matice ako posledného národného majáka.

3 OTÁZKY PRE:

prof. Ľudovíta Petranského, držiteľa Veľkej medaily sv. Gorazda

Umelecké druhy sa prelínajú i vznikajú nové

• Nedávno vás minister školstva ocenil za celoživotné dielo v oblasti teórie a dejín slovenskej moderny...

Počas môjho dvadsaťročného pôsobenia či už na pôde Vysokej školy výtvarných umení alebo takmer desaťročnom na Fakulte architektúry som mal česť viackrát prevziať ocenenia vyjadrujúce odmenu za námahu pri popularizovaní slovenského moderného umenia a dizajnu. Všetky som bral ako uznanie práce celých kolektívov, našich umelcov a teoretikov umenia. Toto ocenenie z rúk Dušana Čaploviča si hlboko a mimoriadne vážim. Je to vyjadrenie, že slovenská moderna zanechala nezamazateľnú stopu v stredo európskom regióne.

• Sme svedkami akoby tápania súčasného umenia. Máte nejakú myšlienku, ako naštartovať zastavený stroj výchovy a vzdelávania v oblasti umenia?

Priaznivci výtvarného umenia s veľkou sledujú dramatický pokles podpory slovenskej tvorby. Tie ocenenia, ktoré som dostal, by mali byť motiváciou a príkladom pre našich poslucháčov a absolventov. Dnes už nestačí mať iba talent. Nestačí byť remeselné zdatný. Absolventi musia byť viac trepezliví, vytrvalí, ale aj draví. Mladý talent je atakovaný drsným ekonomickým prostredím. Sám mám veľakrát veľké pochybnosti o efektívnosti práce inštitúcií sústredných okolo ministerstva kultúry. Kladiem

si otázky, na ktoré nenachádzam jednoznačne pozitívnu odpoveď – či dostatočne razantne podporujú naše kultúrne dedičstvo, súčasné umenie a či vôbec existuje koncept smerovania pre budúce desaťročie.

• Vaša umelecko-historická a teoretická práca sa sústreďuje do viacerých okruhov.

V súčasnosti sme svedkami prelínania jednotlivých umeleckých druhov a vzniku nových typov. Samotná interpretácia dáva veľký akcent na vplyv kontextu doby pri formovaní umeleckého diela.

Zhovárať sa Tibor B. HAČKO

V SNN 20/2013
SI PREČITATE

- Národná politika štátu a jej dosah na Slovákov žijúcich na zmiešanom území
- Pravidelná rubrika o neľahkom živote našich krajanov v zahraničí
- Seriál o osudoch slovenských generálov pokračuje Augustínom Malárom

Profesor Richard Marsina jubiluje – významná osobnosť slovenských dejín má deväťdesiat! Stál pri základoch slovenskej historiografie

Text a foto: Dušan D. KERNÝ

V komornom matičnom a akademickom prostredí prijal prof. Richard Marsina vrcholné matičné ocenenie – zlatú medailu pri príležitosti svojich deväťdesiatin. Jubilant patrí medzi zakladateľov slovenskej historiografie, archívniectva a pomocných vied historických a je vysokoškolský pedagóg.

Richard MARSINA

Vysoké ocenenie za prítomnosti vedeckého tajomníka MS P. Pareničku, predsedu prezídia MS J. Šimonoviča, predsedu Historického odboru MS prof. J. Lukačku, predstaviteľa katedry dejín Trnavskej univerzity prof. R. Letza odovzdal predseda MS M. Tkáč. Katedra histórie Trnavskej univerzity zasa usporiadala slávnostnú akadémiu, okrem

rektora a vrcholných predstaviteľov TU na nej prehovorili aj študenti prof. Marsinu z jednotlivých ročníkov za posledné viac ako desaťročie. Akademická pôda univerzity, symbolicky nadväzujúca na starobylú trnavskú univerzitnú tradíciu, podčiarkla v takmer trojhodinových laudáciách výnimočnosť osobností a diela prof. R. Marsinu, druhého najstaršieho historika na Slovensku. (Vôbec najstarším je košický prof. J. Tajták, nositeľ prestížnej Ceny Daniela Rapanta – práve tak ako R. Marsina.)

■ VEDECKÁ AUTORITA

Nespochybniteľne vedecká práca a vedecké metódy prof. Marsinu sa úplne nechceno dostali do búrlivého verejného a mediálneho popredia, keď šlo o prudký politický a spoločenský spor o znenie nápisu na podstavci sochy kráľa Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu. Profesor Marsina totiž ako nespochybniteľná vedecká autorita konštatoval, že termín starí Slováci je primeraný nielen pre slovenských, ale aj pre seriózných

maďarských medievalistov, odborníkov na stredovek, ako výsledok predchádzajúceho dlhoročného bádania. Svätopluk bol jednoznačne najvýznamnejším suverénom ríše, ktorá siahala od dnes nemeckých Lužíc až do Potisia. Za jeho života i po jeho smrti sa o ňom hovorilo ako o kráľovi, čo sa nedá povedať o iných predstaviteľoch Veľkej Moravy, a je na to dostatok opory v pramenných písomných materiáloch. Takisto nevedecká metóda komisie zostavenej na účelovú politickú objednávku aparátickým štýlom vtedajšieho vedenia parlamentu, ktorej cieľom bolo vlastne odstránenie sochy a nápisu na podstavci, je v zásadnom protirečení s metódami európskeho vedeckého výskumu vo všeobecnosti a je v prikom rozpore s celoživotným vedeckým, odborným prístupom prof. Marsinu osobitne. Ide o vedca uznávajúceho najmä fakty; mediálne zjednodušené aktualizácie sú v priamom protirečení s vedeckým i osobnostným profilom R. Marsinu.

■ KOŠATÉ DIELO

Tajomník MS P. Mulík pri tejto príležitosti poukázal na štyri okruhy vedeckého diela prof. Marsinu – kritické vydávanie stredovekých prameňov, práce o dejinách stredovekých miest na Slovensku, o dejinách kresťanstva na Slovensku a o dejinách slovenskej historiografie. Je autorom dvoch zväzkov edície stredovekých písomností a ich prekladov vzťahujúcich sa k územiu Slovenska a k dejinám Slovákov. P. Mulík označil Slovenský diplomatár (Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae) za „dielo, ktoré možno považovať za najvýznamnejšie v oblasti vydávania prameňov – výsledok prekypujúcej celú odbornú verejnosť, ktorá sa zaoberala uhorským stredovekom“. Tajomník MS je dlhoročným spolupracovníkom R. Marsinu, ako aj jeho spoluautorom pri diele Etnogenéza Slovákov. Pripomenul o. i. „pohľad vysoko erudovaného znalca slovenských dejín a všeobecných európskych dejín pri fundovanom zábere práce o dejinách slovenskej his-

toriografie“, vyzdvihol „neobyčajne plodnú činnosť pri syntézach Slovenských dejín – monografia Slovensko I. vzbudila veľký ohlas vo vedeckej verejnosti poňatím látky, precíznym spracovaním a usporiadaným faktografickým podaním, čím autor vniesol potrebný poriadok do faktografie, a tým aj nové hodnotenia mnohých udalostí“.

Týmto hodnotením tajomník MS a historik P. Mulík vystihol podstatu vedeckej metódy a výnimočnej vedeckej osobnosti prof. Marsinu. Významná osobnosť slovenskej vedy má aj organizačné zásluhy – po roku 1989 bol iniciátorom obnovenia Historického odboru Matice slovenskej a obnovy pamiatky vedca D. Rapanta. Deje sa to udeľovaním prestížnej Ceny Daniela Rapanta osobitne tým vedcom, ktorí významne obohatili slovenskú historickú vedu a poznanie, ale boli aj v rôznych obdobiach priamo či nepriamo obeťami perzekúcií alebo nemožili výsledky svojej vedeckej práce zväčša až do roku 1989 publikovať.

Matica slovenská ako prvá v histórii finančne podporovala vedecké aktivity Slovákov Veda vo vyhni oponentúry vzdelanostných autorít

Rastislav MOLDA – Foto: archív autora

Jednou z najvýznamnejších pridaných hodnôt v prvom období fungovania Matice slovenskej bolo budovanie systematického vedeckého výskumu, a to hneď vo viacerých oblastiach. Svedčia o tom i samotné stanov Matice slovenskej, podľa ktorých bolo dôležitou súčasťou „... stále alebo dočasné podporovanie národných vedcomov a umelcov a vystavovanie odmiem za vedecké a umelecké diela...“. Tento cieľ stanov Matice počas svojej dvanásťročnej existencie spĺňala, aj keď nie vždy to bolo jednoduché.

Na začiatok je dôležité povedať, že Matica čiastočne nadviazala na prínos starších literárnych, vedeckých a vzdelanostných spolkov. Napríklad viacerí z jej zakladateľov boli členmi štúrovského Tatrína. Vedeckú činnosť Matice sa pokúšali rozvíjať najmä jej samotní členovia. Jedným z prvoradých cieľov v oblasti vedy bolo prehlbovať vedecké bádanie o Slovákoch na Slovensku a zistenia publikovať, čím sa súčasne rozširovala vzdelanosť a osveta. Výsledky bádateľskej činnosti boli od roku 1866 pravidelne publikované v prvom slovenskom vedeckom časopise Letopis Matice Slovenskej. Vedecké smerovanie časopis dostal až pod editorskou taktovkou Viliama Paulinyho-Tótha. Samozrejme, intenzita výskumu súvisela s personálnymi, no predovšetkým finančnými možnosťami inštitúcie.

■ FINANCOVANIE VEDY

Na finančné zabezpečenie vedy poukazuje aj 30. paragraf stanov Matice: „Kadenáhle dopustí majetok a dôchodky Slovenskej Matice, bude ona vypisovať odmeny pre vedecké a umelecké diela, z pokladnice svojej stále vydržiavať mužov, posvätiť sa výlučne literatúre a vede a z času na čas podporovať národných vedcomov a umelcov. Summy odmiem, stáleho vydržiavania a dočasnej podpory určí, podľa sil Matice, valné shromaždenie.“

Maticu slovenskú možno považovať za prvú inštitúciu, ktorá finančne podporovala vedecké aktivity Slovákov. Počas dvanásťročnej existencie Matice sa vyprofilovalo viacero koncepcií vedeckého smerovania. Jednou z nich bola i v roku 1868 predstavená idea Viliama Paulinyho-Tótha. Ten ako prvý podpredseda (post zastával od 12. septembra 1866)

predstavil návrh šiestich vedeckých odborov (filozofický, beletristický, historický, právnický, matematicko-prírodovedný), čím matičná veda dostala ucelenú a pragmatickú podobu. Podpredsedou návrh, ktorý zrealizoval predstavu a ve-

LETOPISY

deckú činnosť inštitúcie, 6. mája 1868 na XX. výborovom zasadnutí členovia prijali. Navrhnuté vedecké odbory sa okrem recenznej činnosti príspevkov, ktoré ich autori ponúkli Matici na publikovanie v Letopise, starali aj o popularizáciu vedy. Zaviedlo sa i honorovanie publikovaných príspevkov. Prirodzená bola pluralita názorov, a tak od členov a odborníkov Matice slovenskej vychádzali aj iné koncepcie smerovania vedy. Lenže zintenzívnenie vedeckej činnosti zriedka narážalo na súhlas maďarských

vládnych kruhov, ktoré matičné snahy často potláčali do úzadia.

■ PREZENTOVANIE VÝSLEDKOV

Výsledky vedeckej činnosti boli prezentované v Letopise Matice Slovenskej, o čo sa zaslúžil najmä Pauliny-Tóth. Publikované však boli až po kladných odborných stanoviskách, pričom o posudzovanie došlých príspevkov sa starali slovenské vzdelanostné autority. Jedným z najčastejších recenzentov bol erudovaný odborník Martin Čulen, ktorý mal za sebou bohatú odbornú kariéru profesora a riaditeľa viacerých škôl po celom vtedajšom Uhorsku. Napríklad 8. apríla 1870 ho matičný tajomník František V. Sasinek požiadal o recenziu príspevkov doručených do redakcie. Čulenov úsudok o článku napríklad Pavla Hečku Criterium pravdy je veľmi pozitívny a nešetrí chválou: „Dľa mojej

známosti p. Hečko je prvý slov. spisovateľ ktorý sa pokúsil na ceste philosophie národu duševný pokrm poskytovať. A to výborne učinil; lebo vedu túto národ zanedbať nesmie a nemôže ... Pán Hečko náležite pochopil stanovisko philosophie slovenskej a spolu ukázal i smer, jakým sa pohybovať má. Criterium pravdy previedol týmže smerom výborne, a článok tento veľký dodá zaujímavosti a význam našemu letopisu.“ No nájdeme aj veľmi kritické stanoviská, ako napríklad recenziu básne Sama Bohdana Hroboňa Svätomstvej, o ktorej Čulen napísal „... je taký chaos, že sa človek zadivíť musí, jak je to možné, že sa nachádzajú ľudia, ktorí i také haraburdie vedia do jednej bedny popratať. Do letopisu sa prijat' nemože.“ Pre úplnosť je vhodné doplniť, že Hroboňova báseň bola predsa len publikovaná ešte v tom istom roku v almanachu Tábor.

VŠIMLI SME SI

Interista Vilko Polónyi

Herec Vilko Polónyi od detstva rád hrával futbal v Krupine. Raz domov pribehol s plačom, že ho nezaradili do zostavy na nedeľný zápas. Jeho mama sa veľmi nahnevla: „Ako to nezaradili, veď si tam aj topánky zodal,“ a večer mu nakázala: „Vilo, zober pílu a hybaj na hrisko!“ Potom šli na ihrisko a odpíllili bránku. Keď sa mal hrať zápas, bránka ležala na zemi. Rozhodca odpískal kontumačne 0 : 3. K tomu sa Vilo priznal až pri oslave svojich šesťdesiatin. Vilo hrával aj v ochotníckom divadle. Niektorí členovia mestskej rady videli, že má herecký talent. Odhlasovali

mu peniaze, aby mohol ísť na konkurz do košického divadla. Vilo sa namiesto toho vybral do Zlína, kde sa pokúšal hrať ligový futbal.

Neskôr to skúšal aj v Bratislave, kde sa skamarátil s Titusom Bubernikom a ďalšími futbalovými reprezentantmi.

Športu ostal verný. Dlhé roky bol funkcionárom športového klubu Inter. Spolu so skvelým hercom činohry SND Ferom Dibarborom organizovali legendárne futbalové zápasy Herci : novinári, na ktoré chodilo aj 30 000 divákov. Kým mu nohy slúžili, dokázal žonglovať s loptou ako málokto futbalista. Vilko nás opustil koncom minulého roku. Jeho športový duch sa nestratil. Bábka s jeho podobou, s ktorou hrával postavu šaša vo filme Plavčík a Vratko, sprejáva úspešné ťaženie hádzanárok Interu Bratislava.

Text a foto: Peter VALO ml.

Uhorské pozemkové a dedičné práva spôsobili neporiadok Krajinu musíme budovať nanovo

Ak si vo verejných vyjadreniach zamieňame našu vlasť Slovensko za „krajinu“, je to smutné. Mnohých poburuje, že sa autori takýchto výrokov hanbia za Slovenskú republiku a nahrádzajú jej názov niečím nič nehovoriacim.

Ak však Slovenské národné noviny chcú písať o tých, ktorí budujú krajinu, majú na mysli odborníkov z Komory pozemkových úprav. Slovenskú krajinu totiž treba nanovo vybudovať. Mnohí počas potuliek po blízkom či vzdialenejšom zahraničí žasneme, ako už na prvý pohľad pôsobi usporiadane a upravené rakúska, nemecká či švajčiarska krajina. Hovoríme, respektíve píšeme o krajine ako takej. O usporiadaní intra- i extravilánov obcí, o rozdrobení či scelení poľnohospodársky obrábateľnej pôdy, pasienkov a lúk. O vybudovaní a budovaní poľných a lesných cestičiek, o remízach, v ktorých sa odjakživa darilo vtáctvu, ale aj iným prospešným druhom zveri a vtáctva.

Ľudia z Komory pozemkových úprav už roky ponúkajú obciam a majiteľom menšej či väčšej časti

pôdy zaujímavú možnosť. Dnes totiž, v podstate následkom uhorského dedičného práva, máme na Slovensku takú rozdrobenú krajinu, že už prakticky nie je možné efektívne na nej hospodáriť a dokonca

ani uspokojovať dedičské nároky v pozostalostných konaniach. Ide o mimoriadne náročnú úlohu, v ktorej treba sklbiť záujmy a očakávania všetkých, ktorí sa na projektoch zúčastňujú. Tam, kde sa darí dostatkom informácií motivovať starostov obcí, je vždy dobre pripravená pôda pre následné rokovania so všetkými vlastníckmi. Výsledkom aj niekoľkoročného procesu je, že na základe konkrétneho projektu sa nanovo usporiada krajina, vytvorí sa v nej prístupové komunikácie, pôda sa prerozdelením vlastníkom podľa druhu, spôsobu a aj lokality, ktorá by im mohla najviac vyhovovať z hľadiska nákladov na samotnú poľnohospodársku činnosť. Žiaľ, rozvoj vidieka aj v takejto podobe nie je práve ekonomicky prioritou štátu a je v podstate odkázaný iba na financovanie zo zdrojov Európskej únie. Samotní odborníci z Komory pozemkových úprav tvrdia, že ani naša generácia sa nedežíje ukončenia „sceleovania pôdy“ na Slovensku. Potrvá to ešte možno aj viac ako 30 rokov.

ČO INÍ NEPÍŠU

Ivan BROŽÍK
Foto: archív SNN

Čo sa u národnárov odohráva

Roman MICHELKO

Keď v októbri 2012 Andrej Danko preberal vedenie strany od jej dlhoročného predsedu Jána Slotu, zdalo sa, že generačná výmena nastala na základe dohody, bude bezproblémová a dá SNS šancu na reštart. Skutočne, na rozdiel od HZDS možnosti SNS na revitalizáciu boli väčšie. Kým totiž voličské zázemie HZDS „vysal“ takmer dokonale Smer, voličská základňa SNS ostala takmer nedotknutá. Jej vypadnutie z parlamentu spôsobila len skutočnosť, že okolo 0,5 percenta hlasov strane zobrala Anna Belousovová a nových voličov strana nedokázala získať.

Zdalo sa, že SNS bude po KDH druhou stranou, v ktorej sa odvodzila moc bez boja. Podobné gesto urobil v roku 2000

zakladateľ KDH Ján Čarnogurský, keď si sám našiel nástupcu v osobe Pavla Hrušovského a žezlo v strane mu odovzdal. Kým predanie generačnej štafety u národnárov vyzeralo navonok veľmi pokojne, zaangažovaní vedeli, že až také pokojné to nebolo. Do poslednej chvíle sa viedli diskusie o kompetenciách čestného predsedu, najmä o jeho veľmi spornej kompetencii mať právo veta na rozhodnutie nového predsedu. Ako vieme, napriek mediálnym šumom, nič také sa nakoniec neprijalo a nový predseda mal rovnaké (veľmi silné) kompetencie ako jeho predchodca. Súčasťou dohody o striedaní stráží bol aj sľub čestného predsedu Jána Slotu, že strane pomôže s dlhom, ktorý mala za volebnú kampaň.

Veľmi skoro sa ukázalo, že sľub nenaplnia. Strana sa tak dostala do existenčných problémov a nasledovalo viacero predsedníctiev, na ktorých sa tento problém riešil. A práve tu sa začal proces,

KOMENTÁR

ktorý nakoniec viedol k jeho vylúčeniu zo strany. Čestný predseda nestrávil, že už nie je skutočným predsedom, a začal klásť novému vedeniu podmienky, za akých je ochotný plniť svoje záväzky.

Samozrejme, takéto konanie bolo pre nového predsedu neprijateľné. Uvedomil si, že ak by takémuto nátlaku podľahol, stratí akúkoľvek autoritu a stane sa terčom výsmechu, resp. nadobro mu prischne nálepka bezmocnej

figurky v rukách bývalého predsedu. To ako človek s jasným politickým inštinktom nemohol dopustiť, a preto musel byť pri riešení tohto sporu rozhodný. Pochopil, že keď chce stranu ovládnuť, musí ísť do regiónov a postupne si budovať svoje pozície. Paradoxné pritom je, že aj keď bol členom strany dlhšie obdobie, v podstate od polovice minulého desaťročia, v aktívnej straníckej politike pôsobil sotva dva roky. Jeho kritici mu dnes vyčítajú, že pri vylúčení Slotu zo strany sa spoliehal na kooptovaných, nie volených členov predsedníctva. Táto výhrada by bola opodstatnená, keby jeho kritici prišli s námietkami na samotný kooptovaný mechanizmus v čase, keď bol zavedený, teda za čias úradovania Jána Slotu. Andrej Danko presadil vylúčenie Jána Slotu zo strany a celkom iste bude dlhšie pociťovať aj nevoľu niektorých jeho verných. Ako sme už konštatovali, viac-menej ani nemal na výber. Až v nasledujúcich týždňoch a mesiacoch definitívne osvedčí, či sa stane skutočným

lídom strany alebo nie. Ukazuje sa, že odchod z funkcie je psychologicky veľmi ťažká trauma najmä pre toho, kto bol vo funkcii tak dlho. Je preto veľmi nešťastné, ak bývalý predseda ostane naďalej v najužšom vedení strany, ktorú kedysi viedol. Nakoniec príkladov, keď predseda nezáväzol svoj odchod z funkcie, je nepreberné množstvo (Miloš Zeman či Jiří Paroubek sú priam učebnicové príklady). Nemyslíme si však, že Ján Slotu dnes založí novú stranu, ktorá by SNS konkurovala. Z tejto strany tak Dankovi veľké nebezpečenstvo nehrozí. Ako sám vyhlásil, nechce byť už ani predsedom SNS. Z jeho slov však cítiť, že na Danku len tak nezabudne.

Národnári budúcnosť majú. Táto najstaršia slovenská strana zastupuje záujmy nezanedbateľnej časti voličov a v budúcnosti môže zohrať kľúčovú rolu pri tvorbe budúcej koalície, ktorá predznačí ďalší vývoj Slovenska. Potrebujú však témy, ktoré budú v spoločnosti rezonovať. Nové témy...

Školstvo nemôže byť biznis

Ivan BROŽÍK

Naozaj nemám čas celé popoludnie rátať, koľko fakúlt na našich vysokých školách vyučuje odbor masmediálna komunikácia či manažment toho a tamtoho. Dokonca už nemám prehľad ani v tom, koľko vysokých škôl na Slovensku pôsobí. A tým naozaj kvalitným, s kvalifikovaným vlastným, stálym pedagogickým zborom, hrdiacim sa právom získanými akademickými titulmi sa vopred ospravedlňujem. Nechcem totiž hádzať všetky vysoké školy do jedného vreca, ale už aj bez tých kvalitných je na prvý pohľad varovne objemné a plné.

„Manažéra nevychová žiada na vysoká škola, to je holý nezmysel,“ tvrdí jeden z popredných slovenských manažérov,

prezident Zväzu automobilového priemyslu Jaroslav Holeček. V dvadsiatich siedmich už stál na čele učňovskej školy pripravujúcej výrobných odborníkov pre automobilový priemysel, prešiel

POZNÁMKA

linkami automobilky a jej kanceláriami až do najvyššieho manažmentu nadnárodného koncernu. „Ide iba o rýdzi biznis – čo študent, to peniaze,“ dodáva a tvrdí, že manažérom sa človek musí narodiť. Ak nám naše vysoké školstvo ročne chrlí až pätnásťtisíc manažérov, potom sa treba pýtať, čo budú manažovať a či rovno nezamieria na úrady práce. Situácia nie je iná ani v oblasti

masmediálnych liahní. Koľkože to máme na Slovensku rozhlasových vysielateľov? A koľko televíznych? Prípadne, aké to máme printové tituly? Tri, štyri, päť? Posty hovorcov všetkého možného sú pridelené na báze straníckeho princípu, prípadne ako odmena za už predtým vykonané služby. Tie nechajme bokom. Napokon, zas až tak vefa ich nie je, možno do stovky, ak rátame aj hovorcov verejných WC niekde v podchode nejakého väčšieho mesta. Ale ročne absolvuje vysoké školy s orientáciou na masmediálne odbory niekoľko tisíc masmediálnych odborníkov. Opäť ide len o surový biznis. Opäť ide iba o cicanie peňazí od štátu, teda konkrétne z rezortu školstva na

nezmyselnú produkciu neumiestniteľného tovaru. Prepáčte, milí absolventi. Každému je jasné, že ambícia mať čo najvyšší stupeň vzdelania je úctyhodná, chválibožná a stojí za úctu. Ibaže – s tými vašimi „papiermi“ si naozaj môžete iba ak tak... na úrad práce zájsť. A za to treba ukázať naozaj na konkrétnych vinníkov. Školstvo má dostatok oprávnených hladných krkov, do ktorých by malo znášať kvalitnú finančnú poživku. Ibaže vyhadzuje peniaze do kanálov, len aby sa nejaký zakladateľ súkromnej vysokej školy v podstate – nič iné, ako nabalil. A ak sa pozrieme na výsledky vedeckých prác takýchto škôl, ak zalistujeme v medzinárodných zborníkoch a odbornej tlači, zrazu nič, žiadne citácie, žiadne odvolávky na významných vedeckých pracovníkov týchto škôl. Ak demonštrujú učiteľia za lepšie finančné, ale aj morálne ohodnotenie, sú v plnom práve. Mali by však sami začať poukazyvať na čierne diery v školstve, v ktorých miznú státisíce.

GLOSA'R
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

V posledných rokoch vyšlo v Ústave pamäti národa viaceré pozoruhodných publikácií a štúdií odhaľujúcich dejinné udalosti. Medzi nimi v časopise Pamäť národa (roč. 2009) štúdiá českého historika Prokopa Tomeka s názvom Kto zabil Matúša Černáka? Profesorovi filozofie, dejepisu a zemepisu Matúšovi Černákovi patrí v slovenských dejinách významné miesto. Jeho meno je spojené s výrokom, ktorý predniesol v Slovenskom národnom divadle v roku 1937: „Náš je ten kus zeme pod Tatrami, nám z nej patrí výnos celý!“ Bol jedným z hlavných tvorcov slovenskej autonómie v roku 1938. Počas vojny robil vyslanca v Berlíne a napriek tomu ho zaujatý a politicky motivovaný povojnový súd nedokázal odsúdiť na viac ako na tri roky, ktoré si odsedel vo vyšetrovacej väzbe. ŠtB mu ponúkla spoluprácu, ktorej sa vyhol tak, že sa nechal v kufrí diplomatického auta vyviešť za hranice.

Černák v exile vyvíjal aktivity za obnovenie slovenskej štátnosti. Jeho programom bolo Slovensko v spoločnej Európe, bol teda nositeľom dvoch vízií. Prvou bolo samostatné Slovensko, čo sa zjavne nepáčilo pražským čechoslovakistom, a druhou

nej rady v zahraničí, na ktorej vyhlásil: „Stojíme pred vážnou a rozsiahlou činnosťou, na ktorú budem potrebovať vás všetkých.“ O tri dni 5. júla 1955 ho pri preberaní balíčka na pošte zabila bomba.

Kým nemecká tlač písala

předsedy SNR v zahraničí. Jeden exemplár bol určený pre prezidenta Zápotockého a ďalšie pre Viliama Širokého, Antonína Novotného, Alexeja Čepičku a spomínaného ministra Baráka. Správa opisuje situáciu v slovenskej emigrácii v Západnom

du vniesol major čs. rozviedky Ladislav Bittman, ktorý ušiel do USA. Vo svojej knihe písal o nemeckom spolupracovníkovi, ktorý dostal úlohu, aby v Mníchove poslal balík s bombou istému slovenskému separatistovi. Keď zistil, čo jeho zásielka spôsobila, ušiel do Československa, kde aj v pokoji zomrel. Páchatela neodhalili. Prokop Tomek vo svojej štúdií píše o Nemcovi Kurtovi Baumgartnerovi. Na pražskom Ministerstve vnútra ho viedli pod krycím menom Berthelot. Kuriózne je, že dôstojník, ktorý Berthelota riadil, bol koncom šesťdesiatych rokov súčasťou obrodného procesu v spoločnosti. Politická situácia sa menila, ale spravodajskí dôstojníci preživali a možno dodnes zametajú stopy, a tak koncom decembra, popri iných skartovali aj Berthelotov spis. Nuž treba dúfať, že spolu s ním nezmizlo všetko a že tajné informácie nezapadnú v archívoch ÚPN a iných inštitúcií, ale historici ich budú publikovať a raz sa o Černákovom a iných prípadoch dozvieme pravdu.

Nejde len o vraždu Matúša Černáka

Peter VALO

Slovensko v Európskom spoločenstve, čo narúšalo predstavy moskovského bloku. Je zjavné, že v časoch najtvrdšej železnej opony mieril Černák k situácii, ktorú zažívame dnes. Pre svoje predstavy získaval vplyvných priateľov, akými boli spolkový kancelár Dr. Konrád Adenauer, jeho sekretár Dr. Hans Globke či neskorší kancelár Dr. Kurt Kiesinger. V takomto duchu Černák usporiadal v Mníchove európsku konferenciu Slovenskej národ-

o zločine československej tajnej služby, československá strana vec poprela. Po rokoch v českom denníku Práce priznal niekdajší minister vnútra komunistického Česko-Slovenska Rudolf Barák, že československá rozviedka unášala zo zahraničia nepohodlných ľudí. A neboli to len únosy? Historik František Vnuk našiel v levočskom archíve Ministerstva vnútra pod číslom A 21/101 po česky písanú správu s názvom: Příprava volby nového

Nemecku a činnosť Slovenského oslobodzovacieho výboru. Najväčšiu pozornosť venovala predstaviteľovi nemeckej odbočky SNR v zahraničí Matúšovi Černákovi. Vnuk ju považoval za impulz k rozhodnutiu na prípravu Černákovej likvidácie.

Pozoruhodné je, že na Černákovom pohrebe prehovoril za českú emigráciu Vladimír Pekelský, o ktorom sa neskôr zistilo, že bol agentom československej rozviedky. Viac svetla do prípa-

SEBAOBRAŇA

Spolok slovenských spisovateľov (SSS) a Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska (AOSS) vlastní na Laurinskej 2 v Bratislave pozemok a budovu (každá organizácia polovičný podiel) s celkovou rozlohou 753 štvorcových metrov. Nehnuteľnosť je zapísaná v katastri nehnuteľností na liste vlastníctva č. 522, mestská časť Staré mesto. Na nehnuteľnosť sú uvalené dve vecné bremená: právo zriaďovať a prevádzkovať verejné siete a stavať ich vedenia na budove súp. č. 780 v prospech Orange Slovensko, a. s., a v prospech NEV TEL, a. s.

SOS z Domu spisovateľov

Budova má päť poschodí, odhadom možno vyčíslit celkovú úžitkovú plochu na tri tisíc štvorcových metrov (presné číslo nepoznáme, môže byť aj podstatne vyššie). Obe spisovateľské organizácie uzatvorili 16. 8. 2012 nájomnú zmluvu na celú budovu aj pozemok s nájomcom Arthur DS, s r. o. Za SSS ju podpísal Pavol Janík, za AOSS vtedajší predseda Igor Hochel. Základné imanie nájomcu predstavuje 6 638,78 eura, nemá vôbec webovú stránku, nepoznáme jeho obchodné výsledky za posledné dva roky, súvahu, výkaz ziskov a strát. Firma Arthur DS má podľa obchodného registra iba jedného spoločníka, ktorý je zároveň aj konateľom spoločnosti. V zmluve si vyhradil právo postúpiť celú nájomnú zmluvu na tretiu osobu. Reálne teda ide o zmluvu o sprostredkovaní. Podľa zaužívaných obchodnej a realitnej praxe sa predmet zmluvy často presúva na iného záujemcu, neraz to býva záujemca zo zahraničia. Možno sa to stane aj v tomto prípade. Zmluva totiž ráta s úplnou opravou a rekonštrukciou budovy, s prestavbou na hotel, administratívne, obchodné priestory a na reštauračné služby. Náklady na tieto práce by mali predstavovať 2,5 milióna eura.

Záložné právo pre potreby bankového úveru pre investora ide podľa nájomnej zmluvy na ťarchu vlastníkov, teda SSS a AOSS. Inak povedané, ak nájomca – investor – nebude schopný úver splácať, vlastníci môžu prísť o budovu, lebo banka ako poskytovateľ úveru im ju vezme. Navyše v prípade zániku zmluvy sa vlastníci zaviazali uhradiť všetky vynaložené investície do 90 dní od predloženia výúčtovania. Nikde však nie je špecifikovaná metóda na stanovenie sumy všetkých vynaložených investícií. Trojuholník záložné právo – predkupné právo – výpoveď zmluvy je priveľmi zahmlenou konštrukciou, ktorá nevedí nič dobré, navyše ak ide o tajomného generálneho nájomcu.

Výtvarník a podnikateľ Peter Zelenák podal na súd žalobu pre porušenie nájomnej zmluvy, ktorú mal uzavretú na malý pozemok pri Dome spisovateľov. Správkyňa budovy a zástupkyňa firmy Arthur mu začala robiť príeky a nemal sa kam odvolať. Je možné, že Dom spisovateľov pre umelcov zachráni výtvarník? Na výsledok treba počkať...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Podľa vicepremiéra Semjéna Maďari majú právo na autonómiu
Zlepšenie vzťahov s južným susedom?

Viliam KOMORA – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Maďarský vicepremiér Zsolt Semjén sa na medzinárodnej konferencii o autonómii v Budapešti vyjadril, že Maďari majú právo na autonómiu. Škandalózne vyjadrenie médiá takmer nezaznamenali, ale nereagovali ani politici dotknutých štátov. Konferenciu pripravil Výskumný ústav národnej politiky, ktorý zriadila vláda V. Orbána. Dopusiať pripravili konferencie o otázkach života menšín, dvojakom občianstve či etnických politických stranách.

Podľa Z. Semjéna prináleží Maďarom, ktorí v zahraničí žijú v diaspóre, kultúrna autonómia, a tým čo žijú vo väčších celkoch, územná autonómia. Rozlíšenie foriem, v ktorých žijú maďarské národnostné menšiny, ani podoby jednotlivých autonómií, je nereálne. Semjén si zamieňa práva pre národnosť s právami, ktoré prináležia jednotlivcovi, keď si myslí, že spoločenské práva ľudskosti a menšín vychádzajú z ľudskej podstaty. Takéto názory sú v rozpore so sebaurčovacím právom národov, ktoré vychádza z Charty OSN, ako aj z iných medzinárodnoprávných dokumentov. O autonomistickom úsilí informovali maďarského pre-

zidenta Jánosa Ádera aj členovia delegácie Maďarskej rady autonómie Karpatskej kotliny – jej predsedá a rumunský europoslanec L. Tökés, predseda SMK J. Berényi, predseda Kultúrneho zväzu podkarpatských Maďarov M. Kovács a predseda Zväzu vojvodinských Maďarov I. Pásztor.

■ DEMAGOGICKÉ ARGUMENTY

Semjénove slová, že autonómia je prospešná pre menšiny, ale aj pre väčšinu v príslušnej krajine a tiež pre tzv. materskú krajinu, hraničia s demagógiou. Prečo tak neurobí Maďarsko a už dávno nedalo, resp. nedá autonómiu národnostným menšinám, ktoré žijú na

jeho území? Náš južný sused oficiálne predostiera politiku podpory menšín, ale výrazný úbytok počtu príslušníkov národností v Maďarsku hovorí o opak.

Positívne treba vnímať slová maďarského ministra zahraničia Jánosa Martonyiho, že dohodou po druhej svetovej vojne Maďarsko vzalo na vedomie jestvovanie susedných štátov, teda nemá voči nim územné nároky. Kritizoval však pokles počtu príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny u nás. Zabudol, že najväčší pokles Maďarov je v Maďarsku, kde za desať rokov klesol počet obyvateľov o vyše 260 tisíc; s výnimkou rómskej a nemeckej národnosti tu došlo k poklesu Slovákov a iných menšín.

Medzi SR a Maďarskom sa napriek zložitým rozhovorom hľadajú prijateľné riešenia pre obidva štáty, povedal na margo náš minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák.

■ DIPLOMATICKÝ PRÍSTUP

Na rozdiel od predchádzajúcich negatívnych vzťahov medzi R. Ficcom a socialistom F. Gyurcsánym sú vzťahy nášho predsedu vlády s pravičiarom V. Orbánom omnoho pozitívnejšie. Vysvetlenie vidíme v etablovanejšom postavení našich štátov v rámci EÚ, samostatnom riešení vzájomných problémov, ale aj v hľadaní riešení v súčasnej kríze. M. Lajčák ako

kariérny diplomat dokáže použiť iný jazyk a prijateľne pomenovať nie vždy pozitívne veci a predísť tak možnému vzniku konfliktov. Ostáva však otázne, či to niekedy nemusí byť na úkor reality.

Slová ministra Lajčáka o zlepšení vzťahov medzi nami a Maďarskom tak vyznievajú skôr ako diplomatická rétorika a želanie. Sporné je, či by naša diplomacia nemala byť razantnejšia aj voči maďarským autonomistickým posolstvám či problému s dvojakým občianstvom. Nehovoriac o tom, že by sa mala usilovať presvedčiť maďarských oficiálnych a politických predstaviteľov, aby odsúdili pochody a iné politické aktivity ich občanov na našom zvrchovanom území. Takéto postoje, rokovania a konkrétne činy by naplnili slovensko-maďarské vzťahy pozitívnym obsahom a priniesli by spoluprácu našich národov a rozvoj vzájomnej hospodárskej spolupráce. Namiesto toho minister zahraničných vecí odsudzuje tzv. nacionalistické konanie či správanie sa slovenských štátnych občanov v SR. Rada, ktorej predsedá, má na takéto vyhlásenie právo. Na ministerstve by si na druhej strane mali všimnúť aj maďarské aktivity na európskej scéne zamerané proti Slovensku. Napríklad, kampaň ohľadne H. Malinovej v Európskom parlamente. Avšak na činnosť maďarského extrémizmu či iredentizmu minister Lajčák takmer nereaguje. Niektoré kroky Maďarska pritom kritizujú politici EÚ, ale aj USA či medzinárodné organizácie.

Nemôžeme sa potom čudovať, že sme si nepripomenuli 66. výročie repatriácie Slovákov z Maďarska, ktorí sa politikou Č-SSR, ale aj SR pomaďarčili na vlastnom území. Zlepšenie slovensko-maďarských vzťahov je žiaľ v nedohľadne, a to aj napriek snahám slovenskej diplomacie a M. Lajčáka.

Anna Belousovová: Byť národný znamená byť za niečo, nie proti niečomu

Liberálne médiá vnucujú gýč

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

S odstupom času sa v rozhovore s Annou Belousovovou vraciame k minulým parlamentným voľbám, v ktorých okolo pol percenta chybovalo „národným silám“, aby prešli volebným limitom, ale dotkneme sa aj iných nezodpovedaných otázok, háklivých či páčivých tém.

ROZHOVOR

• Aké dôsledky má volebný neúspech národnárov pre Slovensko?

Už vtedy som povedala, že to bude mať určite očistný vplyv. Vždy sa k lepšej ceste dostávame ťažko po tej horšej. To, čo sa darí ľahko, to je – ako vravievala moja babička – od zlého. To, čo ide ťažko, nás vedie k dobrému. Niektorí hovoria, že ja som bola príčina, že ja som samu seba odniekiaľ vyhodila... Nie, na-

opak, ja už som sa viackrát pokorila. Viete, ako som sa zachovala, keď Slovensku hrozila tretia Dzurindova vláda. Veď tieto jeho vlády rozpredávali strategické podniky. Čo nám tu zostalo? Skoro nič. Už len vodu predať. Ak si niekto, kto politiku vníma ako cestu k nabaleniu sa, nalepiť na čelo, že je národný, myslí, že ho budem podporovať a nebudaj aj pre neho uhýbať z vlastnej cesty – tak to nie!

• Prečo sa podľa vás, keď sa na Slovensku povie národný, národne orientovaný alebo národné sily, okamžite také vyjadrenie vníma ako niečo rasistické, fašistické, nedemokratické.

Je to preto, lebo nás tak poznačila naša história. Od Slovenského štátu, ktorý si nevieme poriadne z pohľadu histórie pomenovať, či už bol taký alebo onaký, ale bol. Niektorí sa tvária, akože nebol, iní sa zas bijú do prs, že bol a aký... My nie sme vyrovnaní so svojou minulosťou. Možno aj preto, že síce sme starý národ, ale s mladou štátnosťou. Tie naše detské krôčiky si ešte len musíme odhodiť. Potom je to aj preto, že je tu istý zreteľný úmysel, zámer pojmami ako fašistický a rasistický pošpiniť význam slova národný. S tým sa však bude dať vyrovnáť. Horšie a viac však pojmu „národný“ uškodilo to, čo sa tu dialo za uplynulých dvadsať rokov. Veď čo všetko niektorí dokázali schovať za národnú politiku!

• Teda nie je na príčine iba pravicový liberalizmus.

To, ako všetko, čo súvisí s národom, vnímajú pravicový liberáli, je úplne normálne. Nenormálne by bolo, keby chválili národne orientované sily. Veď ja ich zas považujem za nenormálnych. Hodnoty, ktoré oni presadzujú, sú totiž choré.

• Lenže váš názor je v spoločnosti vnímaný ako extrémistický, kým ich názor ako patričný a zodpovedajúci modernej demokracii...

Viete, ale najskôr – naša spoločnosť, celá spoločnosť, to nie je len Bratislava. Ja som nestratila kontakt s ľuďmi, ktorí žijú v iných regiónoch. Tým bratislavským liberálom kryjú chrbát a ponúkajú svoje tváre mnohé známe osobnosti, ktoré majú tie isté hodnoty. Mnohé z nich sú však vyšinité.

• Je tu viac varovných signálov – devastuje sa jazyk, posmechuje sa folklór, odmietajú sa zvyky, tradície...

Čítala som pekný rozhovor s dnes už „starým“ športovým komentátorom, pánom Karolom Polákom. Aj on povedal – doba je taká! Celebritami sú dnes ľudia, za ktorými nie sú nijaké pracovné úspechy a neraz dokonca ani vzdelanie. Sú len, ako sa vraví, „rozkrútení“. A trend u nás určujú liberálne médiá. Aj módu, to, čo je módné. A často

nám v mene toho vnucujú gýč. Ale ony sú v menšine. A k slovenčine? Ak si ju uchovali naši krajanovia, ktorí už stáročia žijú po všetkých kontinentoch, určite aj my ju ochránime. Čo robí národ národom? Držali sme sa vždy „Boha“. Tým myslím nie v zmysle náboženskom, ale to, že sme rešpektovali určité hodnoty. Ak sa toto nespustíme, potom aj slovenčinu, aj národ ochránime.

• Aký predpokladáte vývoj v prostredí národných síl na Slovensku?

Teraz žijeme čas očisty. Aj v parlamente raz opäť budú tieto sily. To sa jednoducho nedá inak. Ale – budú to čisté, očistené národné sily. Už by tam nemali byť ľudia, ktorí si cez národnú politiku budú napchávať vlastné vrecká. Národné sily to sú aj mnohé spoločenské organizácie.

• Aj Matica slovenská...

Áno, aj. Ale – pri všetkej úcte a s vďakou jej tisícak radových členov za to, čo robia, všimol by si niekto okrem nich na Slovensku, ak by Matica dnes zanikla? Je v takom stave, že ju nevidno a nepočuť. Lenže jej obroda je na nej samej. Nech sa vráti k sile a odkazu Vladimíra Mináča. Takúto očistu ešte neuskutočnila. Dávam však nádej mladým matičiarom, ktorí sa činia a zadarom – to, čo robia, robia so srdcom a s nadšením. Aj tak tu bude čoskoro rozhodovať generácia dnešných tridsiatnikov, štyridsiatikov, ktorí chcú žiť život normálnych ľudí. A nie pod oligarchami a politickými klanmi.

• Prečo ste vôbec v rozhovore doteraz nespomenuli Maďarov?

A načo? Má sa národný rovnať – protimaďarský? To je hlúposť, ja nie som proti nikomu. Byť národný znamená byť „za“.

Rozsiahle zmeny na úradoch práce sa nedotknú len nezamestnaných

Profilácia klientov, kurzy a novoty

Ludovít KUSAL – Ilustračné foto: archív SNN

Úrady práce, ich zamestnanci i klienti z radov nezamestnaných fungujú od mája podľa nových pravidiel. Tie priniesla novela zákona o službách zamestnanosti. Medzi hlavné zmeny, ktoré budú mať pozitívny dosah na klientov, patrí napríklad zníženie administratívnej zaťaženia na úradoch práce. Nezamestnaní budú chodiť na úrady oveľa zriedkavejšie a nepravidelnejšie ako dosiaľ.

Aké ďalšie zmeny čakajú nezamestnaných už od tohto mesiaca? Kým doteraz musel každý uchádzač o zamestnanie minimálne raz mesačne navštíviť úrad práce a svojho sprostredkovateľa, po novom to už tak nebude.

■ KONTAKT S ÚRADMI

Pracovník úradu individuálne posúdi, aké časté návštevy sú potrebné. Takže možno budete chodiť na úrad raz za dva mesiace či aj dvakrát za mesiac. Úrad bude pristupovať individuálne ku každému klientovi na základe takzvanej profilácie klientov. Ako nedávno uviedol Marián Valentovič, riaditeľ Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, ústredie sa bude snažiť analyzovať situáciu každého jedného nezamestnaného, aby sa zistila jeho skutočná uplatniteľnosť na trhu práce, s akým príspevkom by ho štát vedel dostať na trh práce a podobne. Úrady práce uchádzačov o zamestnanie budú deliť na základe ich reálnej snahy získať prácu. „Menej aktívnych klientov sa budeme snažiť aktivovať, zapájať do rôznych činností,“ uviedol Valentovič.

■ MIERNE ZLEPŠENIE

Evidovaní nezamestnaní si budú môcť aj naďalej privyrobiť prácou na dohodu. Zmena je však v tom, že kým

doteraz ste mohli mesačne zarobiť 143,40 eura, od mája to bude mierne viac, teda 75 percent sumy životného minima, teda 146 eur. Pozor však, o práci na dohodu musíte informovať pracovníka úradu práce a táto suma podlieha odvodovému zaťaženiu. V čistom si tak mesačne budete môcť pripieť o zhruba 130 eur.

„Ak si uchádzač o zamestnanie nájde miesto, no zamestnávateľ prijatie podmieňuje rekvalifikáciou alebo kurzom a úrad práce v danej chvíli takýto kurz neorganizuje, tak po dohode s kontaktným poradcom na úrade práce si môže uchádzač takýto kurz nájsť v ponuke spoločnosti akreditovaných ministerstvom školstva a keď potvrdí reálnosť získania pracovného miesta, úrad mu môže takýto kurz preplatiť až do výšky 600 eur,“ spresnil Valentovič. Tieto peniaze budú preplácané z prostried-

kov Európskeho sociálneho fondu. Najčastejšie využívanými kurzami je kurz opatrovateľstva, kurz pred začiatkom podnikania, ale aj kurzy zvrárania, SBS a podobne. Od mája sa takto budú môcť preplácať aj regionálne kurzy, ktoré môžu byť adresnejšie šité na mieru potrebám daného regiónu.

■ SCHVALOVANIE PRÍSPEVKOV

Dnes má uchádzač o prácu nárok na väčšinu príspevkov až po splnení podmienok. Pre ich racionálnejšie udeľovanie bude niektoré z nich, napríklad na podnikanie či absolventskú prax, schvalovať komisia. Niektoré, ako napríklad príspevok na dochádzku za prácou, nebudú podliehať schvaľovaniu. Podľa Valentoviča ide o zámer, ktorý bude pomáhať adresnejšie pomáhať tým, ktorí potrebujú reálne potreby. Absolventská prax bola dosiaľ

možná pre každého, kto bol vo veku do 26 rokov. Od mája bude určená len pre tých, ktorí práve ukončili školu a sú vo veku do 26 rokov. Prax budú adepti vykonávať podľa dosiahnutého vzdelania vo vyššou vzdelávanej oblasti. Príspevok, ktorý dostanú, bude vo výške 65 percent životného minima (124,53 eura).

■ PRÍSPEVOK NA PODNIKANIE

Príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť už nebude právne nárokovateľný, ale bude podliehať schvaľovaniu. Ide o príspevok, ktorý v tomto súbore májových úprav podmienok úradov práce prešiel najvýraznejšími zmenami. Je to príspevok určený na rozbehnutie podnikania pre tých, ktorí boli v evidencii úradov práce aspoň tri mesiace. Ak bol záujemca predtým živnostník a prišiel do evidencie uchádzačov o zamestnanie, musí byť v tejto evidencii aspoň 12 mesiacov.

„Zabráni sa tým prípadom, keď podnikateľ, ktorý chcel príspevok, jednoducho sa nahlásil do evidencie a potom ho automaticky po splnení požiadaviek získal. Takýmto špekuláciám sa tým zabráni,“ vysvetlil Valentovič. Kým doteraz bol tento príspevok vyplácaný jednorazovo, po novom ho rozdelia na dve časti. Predlžuje sa aj čas, počas ktorého sa bude záujemca musieť podnikaniu venovať, doteraz to boli dva roky, od mája to budú tri.

Výška príspevku

Bratislavský kraj: 2 643,10 eura

Kraje s nižšou alebo rovnakou nezamestnanosťou ako priemer: 3 171,72 eura

Kraje s vyššou nezamestnanosťou ako priemer SR: 4 228,96 eura

(Výška príspevku sa bude upravovať v závislosti od výšky priemernej mzdy.)

Životnú púť Gabriela Kolinoviča sprevádzalo hľadanie historickej pravdy

Opieral sa o hodnovernosť a overené fakty

Helena RUSNÁKOVÁ – Foto: antikvariát, Trenčín - facebook

Pred 315 rokmi (24. marca 1698) sa v Šenkviaciach narodil významný historik Uhorska Gabriel Kolínovič-Šenkvičský. Už za svojho života sa zaradil medzi uznávaných historikov. Bol správcou majetku šľachtického rodu Pálffyovcov a tabulárnym notárom v Bratislave. Zaoberal sa zbieraním historických prameňov a stal sa známym ako autor viacerých historických diel.

Vo svojich prácach sa usiloval o hodnoverný opis povstania Františka Rákociho II., rakúsko-tureckej vojny, dejín uhorského snemu, venoval sa histórii rytierskeho rádu templárov, spracoval životopisy Jozefa Eszterházyho a viacerých uhorských šľachticov. Pri tvorbe diela Notitia Hungariae novae úzko spolupracoval s Matejom Belom. Zaoberal sa aj dejinami Šenkvic. Na základe štúdií diel historikov J. Sdegegyho a S. Timona dospel k názoru, že Šenkvice založili Chorváti približne v rokoch 1544 – 1550.

■ STRASTIPLNÉ ROKY

Gabriel Kolínovič sa narodil v zemianskej rodine, ktorej majetok zničili kuruci počas povstania Františka Rákociho II. Štúdiá absolvoval v Svätom Jure, Modre, Trnave a Bratislave. Po štúdiách vstúpil do Rádu milosrdných bratov. V ráde bol ešte len „novicom“, keď ho začali trápiť vážne zdravotné problémy, pre ktoré sa rozhodol z neho vystúpiť. Prešiel ťažkým obdobím choroby a beznádeje. Po vyliečení sa zamestnal ako pisár u správcu Pálffyovského majetku Michala Šipekyho v Trnave. Funkciu pisára vykonával štyri roky. Potom sa stal tabulárnym notárom v Bratislave. Po tom, čo mu otec odovzdal statok, vrátil sa do Šenkvic, kde sa aj oženil.

Narodilo sa mu päť dcér a syn Ondrej, ktorý v roku 1751 zomrel vo veku osem rokov.

NOB. GABRIELI. KOLINOVICS. SENQVICZIENSI.
OB. HON. LITTERARVM. LOCO. NATALI. ADSERT.
POST. FAT. GRAT. HOC. AMOR. ET. PIET. MON.
NOB. MART. GEORG. KOVACHICH. SENQVICZ.
AMICO. B. M. P. S. F. C.

Jeho životnú dráhu sprevádzalo hľadanie historickej pravdy a súvislosti. K jeho najznámejším dielam patria Chronicon militaris ordinis equitum Templariorum vydané v Pešti. Predpokladá sa, že na obale knihy je medirytina znázorňujúca jeho podobizeň. Pri tvorbe uvedeného diela využíval najmä materiály z ostrihomskeho cirkevného archívu. V úvode je autorov životopis od vydavateľa Martina Kovachicha (Kovačiča). Druhé jeho dielo Posthuma memoria Josephi Eszterházy, Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae proregis bolo vydané v Trnave roku 1754. Tretie, z hľadiska použitých historických prameňov najcennejšie dielo Nova Ungariae Períodus bolo vydané v Budíne v roku 1790. Je významné i tým, že sa podrobne zaoberá zasadnutiami uhorského snemu, ktorého členom bol i sám Kolínovič.

■ ZÁVET PRE BENEDIKTÍNŮV

Gabriel Kolínovič-Šenkvičský zomrel 22. decembra 1770. Väčšina jeho diel sa zachovala len v rukopise. K najzaujímavejším rukopisným dielam patria Commentariorum de rebus Ungaricis libri XIII. (Obsahujú záznamy o dejinách Uhorska v trinástich zväzkoch, kde sú obsiahnuté dejiny Uhorska v rokoch 1701 – 1720, komentáre o Rákociho povstaní...) Dielo dopĺňa Fulcrum Commentariorum de rebus Ungaricis. V rukopisoch Kolínoviča je aj podrobný opis sedemročnej vojny. Jeho posledné dielo nesie názov Biennium Societati Jesu ter infelix. Všetky jeho rukopisy sú písané veľmi úhľadným písmom, obsahujú dovedna 2 060 strán. Vo svojom závete ich poručil Benediktínskemu rádu. Po zrušení rádu Jozefom II. sa jeho diela dostali do Univerzitnej knižnice v Pešti. Po obnovení Benediktínskeho rádu sa všetky rukopisy stali opäť majetkom benediktínov.

REFLEXIA

Nový pápež prijal meno stredovekého svätého. „Muža obetujúceho svoj život chudobným, muža chudoby, pokoja, muža, ktorý miluje a chráni stvoorenstvo,“ vysvetlil pápež svoje rozhodnutie. Po zvolení vyslovil apel do vnútra cirkvi: „Ach, ako by som si želal cirkev chudobnú a pre chudobných.“

Zachránia vieru chudobná cirkev?

A mnohým zrejme vyrazil dych, keď na chudobu a skromnosť vyzval celú katolícku cirkev. Cirkev má ohromné majetky, miliardy dolárov a tony zlata v čase, keď vo svete umierajú milióny ľudí od hladu, chorôb, biedy a všeobecného nedostatku. Je to tak už stáročia. Má teraz rozdávať milodary miliónom chudobných? Dať im všetko, aby mali k cirkvi bližšie? A čo nasledujúce generácie nemajetných? Milodarmi takého rozsahu sa očividne nič nevyrieši a cirkev sama by sa stala núdznou. Isté materiálne zázemie dáva každej inštitúcii kredit. Okridlené príslovie hovorí, že peniaze ešte nikoho neurobili bohatým. Chudobných treba doviesť k prameňu, napiť sa musia už sami. František „asi si“ vybral slová, ktoré môžu predstavovať rozličné nuansy objektívnej skutočnosti. Byť chudobný, neznamená nechať sa pauperizovať. Budú mať veriaci k chudobnej cirkvi bližšie, keď budú mať viac peňazí? Tkvie viera v tom? Jasný postoj k otázke chudoby zaujal aj Ján Pavol II. kritikou, že svetové bohatstvo sa nerozdeľuje spravodlivo. Je to celosvetový problém a cirkev na jeho riešenie, akokoľvek má požehnanie nebies, sama nestačí. „Chudobní budú vždy,“ povedal mi otec, keď som ho ako pionier poučoval o výdobytkoch socializmu. Chudobná cirkev, to je zbavenie sa pocitu pýchy z bohatstva. Pápež František dal prednosť rybárskemu Petrovmu prsteňu zo striebra, nie zo zlata, z ktorého mal túto pontifikátnu insigniu doteraz každý pápež. Dal tým jasne najať, že je preňho dôležitejší význam symbolov, než z čoho boli zhotovené.

Chudobná cirkev podľa pápeža Františka je cirkev, ktorá bude naplno žiť evanjeliové blahoslavenstvá tak, ako ich máme zachytené v texte Evanjelia podľa Matúša. Ľudia, ktorí cirkev nemajú príliš v láske, by ju bez akéhokoľvek uvažovania nad slovami nového pápeža okamžite pozbavili všetkých práv, majetkov a finančných prostriedkov. V západnom svete však cirkev musí využívať nové technológie a komunikačné vymoženosti doby, nemôže sa stiahnuť z verejného života. Inak by sa stala, ako to hovorí aj pápež František, iba charitatívnou organizáciou. A to by bola chyba.

„Ak budú chcieť reprezentanti slovenskej katolíckej cirkvi nasledovať pápeža, budú musieť vystúpiť z biskupských palácov a prestať hrať kartou – sme mocní a bohatí,“ hovorí kontroverzný slovenský kňaz Srholec. Možno by nedbal, keby cirkev so svojimi palácmi predala aj Svätopeterský chrám „koristníkom trhu“. Dodajme s filozofom Senecom: Je známkou slabého ducha nevedieť uniesť bohatstvo.

Peter JÁNOŠÍK

NA MARGO

Drugs sú psychotropné látky alebo substancie, ktoré pôsobia priamo či nepriamo na nervový systém. Ako droga sa označuje taká látka, ktorá môže po vniknutí do organizmu zmeniť jednu alebo viaceré životné funkcie. S výrazom droga je následne spojené aj slovo závislosť. Hlavný odborník pre medicínu drogových závislostí MZ SR MUDr. Ľubomír Okruhlica hovorí:

Drugs, závislosť a úmrtnosť...

„Kým neexistuje univerzálny spôsob prevencie, nevieme s presnosťou povedať, ani ako vzniká závislosť. Neexistuje univerzálny znak, podľa ktorého by sme vedeli povedať, že niekto raz skúsi a stane sa závislý, a iný môže skúsiť desaťkrát a nič. U každého je to individuálne.“

Dá sa hovoriť i o genetickom základe, ale zasa každý má gény od oboch rodičov a nemožno jednoznačne povedať, že ak niekoho otec pil, aj jeho syn bude závislý od alkoholu. Pravdepodobnosť je však v takom prípade vyššia. Naopak, chránený nie je ani ten, kto nemá v rodine žiadnu závislosť. Pokiaľ ide o psychoaktívne látky, najvyššiu návykovú silu má nikotín a heroín. Na ne sa aj najrýchlejšie vytvorí závislosť. Ale opäť je to individuálne. Kedy sa človek stáva závislý? Človek je závislý, keď stráca nad sebou kontrolu. Byť závislým znamená, že si od istého momentu nevie povedať dosť, nevie ovplyvniť svoju túžbu. Užívanie takýchto látok môže vo väčšine prípadov vyvolávať príjemné pocity, uvoľnenie. Mnoho ľudí sa touto cestou zbavuje starostí, prekrýva svoje problémy, a tak sa dostáva do nekonečného kruhu, do ktorého sa pridružia aj problémy so závislosťou. Treba však povedať, že po užití drogy sa veľmi často vyskytujú aj neprijemné pocity, reakcia je tiež individuálna. U užívateľov „kanabisu“, teda marihuany, sa často vyskytuje schizofrénia.

Podľa štúdie Národného inštitútu USA pre drogy z roku 1989 patrilo pitiu alkoholu tretie miesto ako príčina úmrtnosti spôsobenej preventibilnými činiteľmi, hneď po obezite a fajčení. Podľa odhadu Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) je v rozvinutých krajinách, vrátane Slovenska, pitie alkoholu príčinou až osem percent všetkých úmrtí. Pitie alkoholu sa podieľa na takmer polovici prípadov cirhózy pečene, na štvrtine prípadov epilepsie, na hypertenzívnych, cerebrovaskulárnych a duševných ochoreniach. Alkohol je tiež silným karcinogénom. Neexistuje pritom žiadna bezpečná a bezriziková úroveň konzumácie alkoholu. Aj konzumácia menšieho množstva zvyšuje riziko niektorých typov ochorení, najmä onkologických.

V dávnejšej minulosti nebola závislosť od alkoholu považovaná za duševné ochorenie. Bola vnímaná prevažne ako porucha správania súvisiaca s charakterom osobnosti. Už vyše päťdesiat rokov je však považovaná za ochorenie a je zaradená aj do oficiálnej Medzinárodnej klasifikácie chorôb.

(rkh)

Nie je to zlozvyk ani skúška pevnej vôle, ale smrteľná choroba

Závislosti zabíjajú v ľuďoch tvorivosť

Za zdravotnými a sociálnymi ťažkosťami mnohých ľudí sa často skrýva príčina, ktorou je závislosť od návykových látok. Nevyberá si obeť podľa veku, vzdelania, pohlavia, nerozlišuje medzi postihnutými podľa ich spoločenského postavenia. O závislosti, ktorá má rôzne diagnózy, hovoria lekári jednoznačne ako o chorobe. Počet tých, ktorí odmietajú odbornú pomoc, sa dá iba odhadovať. Tí, ktorí ju vyhľadajú, možno vojdú do dverí bratislavského Centra pre liečbu drogových závislostí (CPLDZ). Jeho riaditeľom je MUDr. Ľubomír OKRUHLICA, CSc. Je aj hlavným odborníkom pre medicínu drogových závislostí Ministerstva zdravotníctva SR.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

• Do roku 1989 boli u nás väčšinovými drogami alkohol a nikotín. Po zmene systému však zaútočili na ľudí rôzne iné, dovtedy najmä z počutia či filmov známe drogy. Aké je v súčasnosti rozloženie rôznych druhov závislostí v spektre obyvateľstva Slovenska?

S otvorením hraníc sa otvorili aj nové cesty pre šírenie tzv. tvrdých drog. Myslím si, že ten najhorší nápor už máme za sebou a situácia je relatívne stabilizovaná, čím však nehovorím, že je dobrá. Na monitorovanie šírenia narkotík máme na Slovensku špeciálne policajné zložky rovnako ako iné štáty. Pravda je, že kým spočiatku sa šírenie tvrdých drog sústredilo najmä do väčších miest, dnes už sú dileri schopní dostať ich aj do najmenších obcí. Dávno nie sme len tranzitným územím, ale sme aj cieľovou stanicou dodávok. Je však najmä na polícii, aby bojovala so šírením narkotík ako s kriminálnou činnosťou. Monitorovanie počtu závislých ľudí je zložitá záležitosť, keďže tí, ktorí sú už závislí, ale ešte nie sú evidovaní, neprídu a nepovedia – dajte ma do štatistiky, užívam heroín. Distribučný nápor v prípade heroínu a kokainu sa stabilizoval a nenarastá. Horšie je, že prichádzajú nové drogy, ktoré spočiatku ťažko monitorovať.

• Závislým sa môže stať žena v domácnosti, študent, robotník, riaditeľ banky či univerzitný profesor. Dá sa zo spoločenského hľadiska hovoriť o sociálnom stave závislých ľudí, čo sa týka preferencie rôznych druhov návykových látok?

Sociologicky sa dá povedať, že starší ľudia inklinujú viac k alkoholu a liekom, stredná generácia je viditeľná vo všetkých druhoch závislostí a mladí ľudia spočiatku „experimentujú“ s marihuanou, z ktorej často prechádzajú k tvrdším drogám. Výrazne sa zvyšuje počet detí, ktoré sa zoznajú s drogovými účinkami alkoholu. Zo sociálneho hľadiska je zložitá určiť, ktoré sociálne vrstvy sú najviac postihnuté, keďže u človeka, ktorý sa stal závislým, sa spravidla postupne mení aj jeho sociálny status, hoci spočiatku to tak nemusí byť.

• Už niekoľko rokov sa otvorene ozývajú hlasy za legalizáciu marihuany – vraj na liečebné ciele. Čo si o tom myslíte z lekárskeho hľadiska a ako sa na to pozeráte z inštitucionálneho pohľadu? Spô-

biloby to nárast počtu drogových závislých pacientov?

Tu treba byť mimoriadne obozretný. Ak sú aj dokázané nejaké úspechy pri testovaní účinných látok z marihuany na liečebné zámery, hrozba nárastu počtu závislých od tvrdých drog, ktorí začínali s marihuanou, nestojí za to, aby sme podstúpili riziko, ktoré by legalizácia marihuany priniesla. Aj štáty, ktoré legalizovali užívanie marihuany, oznámili, že počet závislých od tvrdých drog sa neznižil, teda ten zivdaný preventívny účinok legalizácie sa neukázal.

• Nie je postoj štátu a vlastne aj celej spoločnosti k tzv. legálnym drogám (alkohol, cigarety) očividne pokrytecký? Počujeme, že prevencia je dôležitá, ale skúsenosti hovoria, že prevencia pri takej miere reklamy a ľahkej dostupnosti legálnych drog ich spotrebu neznižuje. Znížila už niekde niekedy prevencia náklady na liečbu závislostí?

Nejde o to, či sa v krátkom čase ukáže v číslach, že prevencia znížila náklady na liečbu. Prevencia je istým spôsobom výchova, keď sa verejnosť dostáva k informáciám o negatívach pôsobenia drog. Informovaní ľudia si prinajmenšom môžu uvedomiť riziká, ktoré užívanie drog prináša. V tom majú svoju úlohu médiá. Môžu pomôcť, hoci ich pôsobenie je niekedy aj kontrproduktívne. Nie som odborník na reklamu, ale možnože jedna reklama na alkoholový produkt urobí medzi ľuďmi viac škody, než priniesie úžitku celoplošná kampaň proti alkoholizmu. Ľudia sa chcú stotožňovať so vzormi. Reklama im také vzory ukáže, no nehovorí nič o negatívach.

• V prípade alkoholovej závislosti prohibícia zrejme nie je najlepšie riešenie. Prinajmenšom v USA a bývalom Sovietskom zväze sa neosvedčila. Všeobecná prohibícia funguje vlastne len v islamských štátoch, tam je to však dané vierovyznaním. Ako by sa dalo, podľa vás, účinne znížiť ohrozenie spoločnosti drogovými závislosťami? Akú mieru zodpovednosti by mal niesť štát za následky spôsobené predajom, ktorý prináša obrovské zisky z alkoholu a tabaku vo forme spotrebných daní?

Štát ponecháva značnú mieru slobody, ale aj zodpovednosti za vlastné osudy na občanoch. Ľudia, ktorí si

platia zdravotné a sociálne poistenie, predplácajú si aj istú mieru zdravotnej starostlivosti. Štát prepláca liečenie z drogových závislostí. Problémom je, že mnohí závislí si poistenie neplatia, lebo všetky peniaze minú na drogy. Prohibícia v prípade alkoholu je porovnateľná s tým, čo sa deje v segmente chemických narkotík. Sú zakázané, a predsa sa šíria. Časť príjmov, ktoré štát dostane v spotrebnej dani z alkoholu, dáva do zdravotníctva aj do prevencie. Miera zodpovednosti štátu za vznik závislosti u jednotlivého človeka sa nedá konkrétne špecifikovať. Každý jednotlivec je formovaný rôznymi vplyvmi a nijaký štát na svete svojim občanom nekáže, aby začali užívať drogy, lebo s nimi sa im bude žiť ľahšie. Reštrikcie v prípade obmedzenia priestorov pre fajčiarov k nám prišli z Európskej únie a majú svoj význam. Nič to však nemení na fakte, že čoraz viac mladých ľudí vo veľmi nízkom veku začína fajčiť...

• Je jednou z príčin nárastu závislostí aj na spotrebu nastavený, teda konzumný spôsob života? Aká môže byť sebaobrana jednotlivca voči konzumnej špirále, ktorá vŕhne človeka do siete rôznych, aj nedrogových závislostí, ako sú napríklad shopoholizmus (závislosť na nakupovaní), ale aj známe gamblersstvo (chorobná hráčka vášne), závislosť od televízie či internetu?

CPLDZ nie je špecializované na nedrogové závislosti, hoci konkrétne gamblersstvo liečime aj v našom centre. Alkoholizmus a tabakizmus u nás boli aj predtým, ako sa tu roztočila súčasná konzumná špirála. Podobne ako sa my venujeme drogovým závislým pacientom, aj nedrogovým závislostiam sa venujú špecialisti z radov psychológov a psychiatrov. Jedna vec je však spoločná pre všetky druhy závislostí – zabíjajú v človeku jeho tvorivý potenciál a vôľu byť pánom vlastného života. Lepšie je závislosti sa vyhnúť, ako sa z nej musieť potom liečiť, ale ak už sa niekto závislým stal, mal by sa začať liečiť čo najskôr.

• Všetko sa odvíja od vnútorných hodnôt, ktoré v sebe jednotlivec nosí a ktoré sú vyjadrené spôsobom jeho života. Ako vnímate človeka, ktorý príde z práce domov, sadne si k televízoru, zapáli si cigaretu a vypije k tomu niekoľko pív? Čo znamená výraz skrížená závislosť?

Fajčiari alkoholik vysedávajúci pri televízore, zrejme už nie je iba konzumentom, pravdepodobne je už závislý. Má skríženú minimálne dve, a možno aj tri závislosti. Ak sa táto jeho činnosť stane dominantná a odvádza ho od iných činností a nedokáže sám zmeniť spôsob života, má vážny problém. Otázka je, či si to uvedomuje a či to pripúšťa, keď to počuje od niekoho iného. Aby sa človek začal liečiť, podmienkou je, že si svoj problém uvedomí a začne chcieť s tým niečo urobiť.

• Parlament dávnejšie prijal zákon, ktorý má obmedziť alkoholizmus mladistvých. Je taký zákon vymožitelný, ak aj doteraz platilo, že do osemnástich rokov mladistvým predávať alkohol bolo zakázané, ale konzumácia tejto vekovej skupiny mala vzrastajúcu tendenciu?

Zámer navrhovateľov zákona bol nepochybne ušľachtilý, otvorenou otázkou je jeho praktické uplatňo-

vanie, a teda aj jeho vymožitelnosť. Sporným je spôsob nahlasovania konkrétnych prípadov pri zásahu lekára. Lekár nemôže suplovať prácu polície a iných orgánov štátnej správy a zdôrazňujem, že lekár je tiež povinný dodržiavať lekárske tajomstvo. Tu sa bijú dve zákonné normy a nijaký lekár sa nebude rozhodovať, ktorú z nich má porušiť. Je to nedomyšlené a prax ukáže, kam to povedie.

• Pomohlo by v školách zavedenie vyučovacieho predmetu upozorňujúceho na riziko závislostí?

Samostatný vyučovací predmet na školách, ktoré nie sú špecializované na zdravotnícke vzdelávanie, by asi mal problém užiť sám seba. V školských osnovách však určite má mať miesto pri vyučovaní látky, ktorú škola žiakom prednesie, aby ich vystríhala pred zjavnými rizikami. Otázka je, ako zvládnu problematiku učiteľia, a do akej miery má byť prednášaná látka na odbornej úrovni. Skôr to dnes vidím v polohe osvetly, ktorá je potrebná, ale jej účinok by som neprecoňoval.

• Čo by ste poradili ľuďom, ktorí sa považujú za bežných konzumentov, aby sa vyhli pasci závislostí? Kedy by konzumenti, ktorí sa postupne zamotávajú do neviditeľnej siete závislostí, mali vyhľadať odbornú pomoc?

Ak niekto nájde mechanizmus, ktorý zabráni, aby sa z bežných konzumentov stali závislí pacienti, zasluží si Nobelovu cenu. Hranica medzi konzumovaním a závislosťou je v podstate neviditeľná, a paradoxne, ak ju už človek prekročí, sám si to spravidla nepripúšťa, skôr to zaregistruje jeho najbližšie okolie. Ak človek potrebuje na dosiahnutie toho istého účinku väčšie množstvo návykovej látky, než to bolo pred nejakým časom, a zvyšuje sa u neho frekvencia nutkavej potreby siahnuť po návykovej látke, je to neklamný dôkaz, že sa dostáva do špirály závislosti. Ak uprednostňuje požitie návykovej látky pred inými činnosťami, ktoré mu predtým prinášali radosť či iba bežné uspokojenie životných potrieb, má problém. Závislosť prichádza nebadane a zákerne, jej liečba nie je jednoduchá a sám jednotlivec si s ňou bez odbornej pomoci nedokáže poradiť. Dostať sa zo závislosti nie je otázkou pevnej vôle, ako sa to často mylne interpretuje, ide o celý zložitý komplex somatických a psychosomatických problémov, ktoré treba riešiť zdravotnícky aj spoločensky.

• Mnohí ľudia, ak zistia a uznajú, že sú závislí od návykových látok, možno by radi aj vyhľadali odbornú pomoc, no obávajú sa straty spoločenského statusu. Čo by ste im poradili? Je diskretnosť pri liečbe zaručená?

Ľudia, ktorí už sú závislí, spoločenský status skôr či neskôr stratia práve pre svoju závislosť, pretože tá sa nedá skrývať pred okolím donekonečna. Obavy z toho, že ak sa rozhodnú liečiť, stanú sa pre okolie terčom výsmechu či opovrhovania, sú nepredmetné. Diskretnosť zo strany zdravotníckeho personálu je zaručená. Máme skúsenosti, že pacienti, ktorí sa úspešne preliečia, sami sú neskôr hrdí na svoj úspech a neskrývajú svoju problematickú minulosť. Je falošnou ilúziou niektorých závislých ľudí, keď sú presvedčení, že okolie o ich problémoch nič netuší. Prvým krokom k zlepšeniu vlastnej problematickej situácie je odhodlanie začať sa liečiť a vyhľadať odbornú pomoc.

• Čo konkrétne robí pre svojich pacientov CPLDZ? Aké sú možnosti liečenia?

Centrum pre liečbu drogových závislostí poskytuje odborné konzultácie. Pacienti, ktorí prekonajú prvotný ostych a obavy, stretnú sa s profesionálnym a zároveň ľudským prístupom skúseného zdravotníckeho personálu. Liečiť sa u nás možno ambulantne pravidelným dochádzaním na terapiu alebo po hospitalizácii na uzavretom oddelení, kde je liečba koncentrovaná v celodennom režime na niekoľko týždňov.

Uplatniť tie formy a metódy činnosti, ktoré vrátia Matici slovenskej dobré meno Obroda maticného hnutia je aktuálna nevyhnutnosť

Marián GEŠPER – Foto: Igor SOKOLÍK

Maticné hnutie prešlo od založenia Matice slovenskej pred sto päťdesiatimi rokmi pohnutou históriou. V tejto histórii sa odrážajú do značnej miery politické, spoločenské, ideologické, ale aj ekonomické zmeny, ktorým bol vystavený slovenský národ v priebehu 19. až 21. storočia. Podľa prvých stanov Matice slovenskej sa jej členstvo delilo na čestných členov, zakladateľov, riadnych členov a podporovateľov.

Budova Matice slovenskej v Martine a jej okolie.

Zaujímavosťou je, že zakladateľom sa v prvom maticnom období stal ten, kto sa zaviazal zaplatiť základnú 100 zlatých naraz alebo 12 zlatých v pravidelných ročných splátkach na desať rokov.

■ 1863 – 1875

Pri založení Matice slovenskej v roku 1863 prvé stanovы zároveň predpokladali vytvorenie širokej členskej základne vo všetkých regiónoch vtedajšieho Rakúsko-Uhorska, v ktorých žili príslušníci slovenského národa. Následkom agresívnej maďarizačnej politiky vtedajšej uhorskej politickej elity sa však tieto plány celkom nenaplnili. Okrem maticného centra v Turčianskom Svätom Martine neboli vytvorené žiadne samostatné maticné pobočky, alebo ak by sme to nazvali súčasnou terminológiou – organizačné zložky či miestne odbory. Maticné zastúpenie sa v jednotlivých krajoch riešilo ustanovením jednatelov, ktorí organizovali maticný a v širšom slova zmysle národný život v regiónoch. Dôverníkmi boli často významné osobnosti nášho národného života. Spomeňme trebárs slovenského národovca a spisovateľa Jonáša Záborského, ktorý bol jednatelom pre Šarišskú župu.

Reprezentatívnu členskú základňu tvorilo pri založení Matice 1 110 členov. Tento stav sa v podstate nezmenil po celé prvé obdobie jej existencie. V roku 1870, teda päť rokov pred jej násilným zrušením, mala 1 175 členov a v roku 1875 to bolo 1 070.

Napriek stupňujúcemu maďarizačnému tlaku, ktorý vrcholil zatvorením Matice v roku 1875, vykonala Matica v prvom období svojej existencie od roku 1863 až do roku 1875 mimoriadne záslužnú činnosť. Národný odkaz sa preniesol na budúce generácie Slovákov a Matica prispela výrazne k vytvoreniu reálneho základu pre budúce národné obrodzenie v zmenených spoločensko-politických podmienkach. Práve tie nastali po skončení prvej svetovej vojny a vzniku Česko-slovenskej republiky v roku 1918.

■ 1919 – 1953

Vytvorenie štátu Čechov a Slovákov umožnilo oživenie Matice slovenskej 1. januára 1919. Na celom území Slovenska vlasteneckí nadšenci s podporou štátu vytvárali pobočky členskej základne, vznikali vedecké a záujmové odbory Matice slovenskej.

Činnosť miestnych odborov bola presne špecifikovaná a v okruhu ich pôsobenia sa predpokladala široká prednášková činnosť, propagácia produktov slovenskej vedy a umenia, zakladanie verejných knižníc, zriaďovanie ochotníckych divadiel a napokon aj aktívne podporovanie a propagovanie činnosti ústredia v Martine. V 20. rokoch 20. storočia nastal skutočný rozmach v zakladaní miestnych odborov MS, pričom mnohé sú aktív-

ne do dnešných čias a pripomínajú si 90. výročie založenia.

Aj medzivojnové obdobie zaznamenalo značný nárast členov Matice. V nemalej miere na to vplývalo jej materiálne povznesenie, o ktoré sa zaslúžil tajomník a neskorší správca MS Jozef Ciger Hronský.

Ak v roku 1919 mala Matica slovenská 1 275 členov, čo bol počet podobný ako v roku 1863, už v roku 1927 mala 13 242 členov. V roku 1935 to bolo 25 794, tesne pred vypuknutím II. svetovej vojny 40 343 členov a v roku 1943 dokonca až 65 472 členov.

Samozrejmosťou bolo s prísne dodržiavaním platenia členského, vo vtedajšej terminológii „členského príspevku“, ktorý bol podmienkou evidencie samotného členstva v Matici slovenskej. Práve členom, ktorí zaplatili príspevok, boli pod titulom podielové knihy zasielané rozličné brožúry a tlačoviny. Vtedajším zakladajúcim a päťročným riadnym členom sa zároveň posielali „členovské diplomy“.

Druhá svetová vojna nezastavila rozmach Matice slovenskej a spolko- vého hnutia. Pozorná a aktívna práca s členskou základňou mala pozitívny odraz v tom, že iba v priebehu roku 1943 pribudlo až 14 930 členov, čo je podnes neprekonaný rekord, ak je toto slovo v súvislosti s Maticou namieste.

V porovnaní so súčasnosťou, keď sa lepšie darí MO MS v menších mestách a obciach oproti slabšiemu výsledku v priemyselných aglomeráciách, je zaujímavosťou, že práve MO MS vo veľkých mestách mali v 40. rokoch 20. storočia oveľa početnejšiu členskú základňu. MO MS v hlavnom meste Bratislave mal až 9 536 členov.

V tých rokoch výrazne stúpala i autorita Matice slovenskej, o čom svedčí aj nárast zakladajúcich členov Matice slovenskej, medzi ktorých sa zaraďovali osobnosti z celého slovenského politického, spoločenského či kultúrno-umeleckého spektra a v neposlednom rade aj vedeckého života. Medzi zakladajúcich členov patrili tiež právnické osoby a obce, napríklad rafinéria Apollo, Bratislavská priemyselná komanditná spoločnosť, roľnícke pokladnice a pod. Neprekvapovalo teda, že počet miestnych odborov v období rokov 1942 – 1944 vzrástol o 60 percent. Sľubný rozvoj pokračoval ešte niekoľko rokov po roku 1945. Naďalej bol zaznamenaný nárast členstva. V roku 1946 to bolo 80 302 členov. Dokonca v roku 1950 sa splnil sen J. C. Hronského o 100-tisícovej členskej základni. Bohužiaľ tento veľký národovec bol v tom čase už niekoľko rokov vo vynútenej emigrácii.

Politický vývoj po roku 1948 neveštil pre Maticu nič dobré. Pre komunistický režim a čechoslovakistický pragocentrizmus bola Matica slovenská a široké maticné hnutie neželanou konkurenciou. V roku 1951

Matica len o vlások unikla zrušeniu, pričom maticná členská základňa bola rozpustená, vrátane zakladajúcich členov, ktorých inštitút bol obnovený až v roku 2011.

■ 1953 – 1968

V roku 1953 boli z Matice slovenskej vyčlenené špecializované kultúrne inštitúcie: Osvetové ústredie, Ústredie ľudovej umeleckej tvorivosti a vydavateľstvo. Matica slovenská sa v podstate začala meniť na štátny vedecký ústav a najbližšie viac než desaťročie sa musela úzko špecializovať na oblasť knihovníctva a bibliografie. V takomto umŕtvenom režime fungovala až do obrodného roku 1968. Prvé pokusy o rehabilitáciu a o návrat Matice medzi širokú slovenskú verejnosť však možno badať už v roku 1963. Práve jej storočnica umožnila otvoriť témy opätovného rozvinutia pronárodnej činnosti Matice.

Takmer 20-tisícové spontánne zhromaždenie v auguste 1963 na počesť založenia Matice slovenskej bolo prejavom neutíchajúceho vre- lého citu slovenského národa voči svojej Matici slovenskej. Spolu s rozvinutím ďalších vedeckých aktivít po roku 1965 vo vzťahu k širšej verejnosti sa vytvoril predpoklad obrody jej členskej základne.

■ 1968 – 1989

Novelizovaný zákon o Matici slovenskej z roku 1968 vo všeobecnosti rozšíril pôsobnosť Matice o spoluprácu s krajinami za hranicami republiky, obnovená členská základňa opäť zahŕňala 100 tisíc členov a vyše 450 miestnych odborov. Matica slovenská sa po organizačnej stránke rozčlenila na zložku spolkovú (ČÚ MS, MO MS) a inštitučnú (vlastné pracoviská MS).

Členské ústredie MS malo v tom období až 15 zamestnancov. Prax si koncom 60. rokov vynútila vytvorenie koordináčného medzičlánku medzi ústredím MS v Martine a miestnymi odbormi, a to zriadením okresných výborov Matice slovenskej, ktoré boli v podstate predchodkyne dnešných okresných rád MS a oblastných pracovísk MS. V roku 1969 pôsobili vo všetkých okresoch, okrem Dolného Kubína a Banskej Bystrice. Bohužiaľ obdobie rozmachu trvalo iba dočasne a po zatlačení dubčekovského krídla v Komunistickej strane Československa bola maticná základňa v sedemdesiatych rokoch radikálne obmedzená vo svojej činnosti, jej členstvo bolo limitované. Mnohé MO MS zanikli, resp. udržali sa iba niekoľko v národnostne zmiešaných územiach južného Slovenska a spolu s členmi boli podriadené štátnej správe národných výborov.

■ 1989 – 2012

Nástup demokratických pomerov umožnil obrodzenie činnosti Matice slovenskej a opätovný rozmach maticného hnutia. Vlastenecké nadšenie po roku 1989 a vznik Slovenskej

republiky v roku 1993 umožnili v priebehu niekoľkých rokov obnovenie maticnej základne, oživenie a vznik celého radu nových miestnych odborov MS. Maticné hnutie v organizačnom rámci malo, čo platí aj v súčasnosti, svoju dobrovoľnú – spolkovú časť, reprezentovanú najmä miestnymi odbormi, záujmovými a vedeckými odbormi, okresnými a krajskými radami MS, a svoju inštitučnú, resp. profesionálnu zložku, reprezentovanú Domami MS a oblastnými pracoviskami MS, na ústrednej úrovni vedeckými pracoviskami. Začiatok deväťdesiatych rokov priniesol nómum v podobe osobitnej starostlivosti o vlastenecké podchytenie mládeže. V roku 1992 vznikla Rada maticnej mládeže, ktorá začala organizovať mladých maticiarov a ich činnosť. V roku 1993 bol založený záujmový odbor – Odbor Mladých maticiarov, ktorý od účinnosti nových stanov MS 17. 10. 2012 nesie dynamickejší názov Mladá Matica.

Nastupujúci pozitívny trend rozvoja maticného hnutia sa však v nasledujúcich rokoch neudržal. Vedenie v ďalších rokoch nereflektovalo na nové požiadavky maticného hnutia a na pozitívnu kritiku zameranú na zlepšenie podpory miestnych odborov a ich rozširovania. K tomu sa pričlenili vonkajšie podnety v podobe zmeny vlády v roku 1998.

V ďalších rokoch došlo k novele zákona o MS, ktorý spôsobil bezprecedentné oddelenie Slovenskej národnej knižnice od Matice slovenskej, radikálne zníženie rozpočtu Matice slovenskej. Vtedajšie vedenie MS nevedelo pružne reagovať na zmenenú situáciu, súčasne sa nevyužil nástup nových komunikačných technológií a internetu na organizáciu maticného hnutia. Celý rad miestnych odborov prestal pracovať, došlo k zníženiu maticného členstva, znížila sa aktivity viacerých záujmových a vedeckých odborov.

Napriek proklamovanej viac než 60-tisícovej základni realita počtu členov bola úplne iná. Narastajúca kritika celomaticných pomerov viedla na valnom zhromaždení MS v novembri 2011 k zmene vedenia MS.

Nasledujúce obdobie si vyžiadalo komplexnú analýzu maticného hnutia a jeho stavu; uvedené výsledky a návrhy boli zapracované do nových základných dokumentov – stanov Matice slovenskej a programu Matice slovenskej na 2011 – 2013 s výhľadom do roku 2017, schválených 17. 9. 2011 na celoštátnom sneme MS v Martine.

■ NOVÉ STANOVY

Nové stanovы vo svojom právnom základe výrazne posilnili kompetencie Členského ústredia MS v Martine. Členské ústredie MS okrem vedenia evidencie členov a odborov MS je riadiacim, koordináčnym, programovým a metodickým pracoviskom pre maticné hnutie, s dôrazom na riadiacu právomoc voči Domom MS a oblastným pracoviskám MS, čo

je nevyhnutnou požiadavkou vyplývajúcou z praxe.

Program MS predpokladá personálne posilnenie Členského ústredia MS. Oblastné strediská MS majú v stanovách MS ako jednu z hlavných úloh systematickú starostlivosť o členskú základňu, vytváranie podmienok na zakladanie a rozvíjanie činnosti MO MS, OMM, ZO a VO.

V ústredí sa uskutočnila komplexná aktualizácia maticných kníh MO MS, OMM a ostatných záujmových a vedeckých odborov, pričom k 31.12. 2011 mala Matica slovenská 28 172 členov a 443 MO MS a k 31. 12. 2012 – 29 939 členov a 462 MO MS.

V najbližšom období treba výrazne podporiť činnosť miestnych odborov, s citlivou pozornosťou sa musí reagovať na požiadavky členskej základne, oveľa viac pracovať v regiónoch, prepojiť činnosť vedeckých útvarov a ústredných pracovísk s maticným hnutím. To je ďalšia požiadavka vyplývajúca z praxe najmä pri organizácii maticných podujatí v okresoch a krajoch. Každý oživitorený miestny odbor dostane základný štartovací balíček predstavujúci propagačné materiály a brožúrky z vlasteneckou a maticnou tematikou, vlajky, odznaky a ďalšie maticné symboly. Najprv musia byť miestne odbory podporované z maticného centra, súčasne treba efektívne pripraviť školenia na pravidelné podávanie projektov z miestnych odborov, zo záujmových a vedeckých odborov, ale aj zo strany Domov MS a oblastných pracovísk MS z externých zdrojov. V tejto súvislosti je potrebné posilniť aj reálne právomoci okresných a krajských rád pre koordináciu nielen podujatí, ale aj koordináciu podávania projektov z mimomatických zdrojov. Perspektívne treba úzko spolupracovať s orgánmi štátnej správy, a predovšetkým s obecnou samosprávou. Platné stanovы MS určujú, že miestny odbor reprezentuje Maticu slovenskú vo svojej územnej pôsobnosti vo vzťahu k príslušnému orgánu štátnej správy a samosprávy, ako aj k iným, tam pôsobiacim organizáciám. Vyžaduje si to súčasne reálnu a systematickú pomoc zo strany MS a všeobecné zastavenie prostredníctvom oblastných stredísk.

Nástup nových informačných technológií si vyžaduje vytvoriť centrálnu elektronickú databázu členov a prehľad MO MS, ZO a VO MS, spravovanú priamo Členským ústredím MS v Martine. Práve jej priebežná aktualizácia umožní zjednotiť nielen údaje o vývoji členskej základne, ale aj ciele a kontrolu udeľovania maticných ocenení. Dobré nastavenie výberových podmienok a ich podrobné rozpracovanie umožní aktuálny prehľad o stave a vývoji členstva v okresoch a krajoch Slovenskej republiky. V personálnej oblasti treba omladzovať nielen členskú základňu, ale aj profesionálnu zložku maticného hnutia. Prijímať do zamestnania mladé vzdelané vlastenecké osobnosti a maticiarov, profesionálne zdatných v nových informačných technológiách a pripravených na podávanie projektov z mimomatických zdrojov. Ďalej rozvinúť prácu na sociálnych sieťach jednotlivých zložiek hnutia a Mladej Matice a prepojiť s uverejňovaním článkov z maticnej činnosti v Slovenských národných novinách.

Treba zdôrazniť, že obroda maticného hnutia je spoločenskou nevyhnutnosťou, ak má mať Matica slovenská potrebnú autoritu vo vzťahu k štátu, k samosprávou a ku kultúrnym, spoločenským, ale aj k politickým organizáciám. Široká členská základňa a jej úzka prepojenosť s činnosťou vedeckých a ostatných ústredných pracovísk MS v Martine a Bratislave výrazným spôsobom pomôže aj k vlasteneckej obrode nášho národa. Nástup negatívnych prejavov materializmu súčasnej doby a vyhroteného individualizmu v spoločenských vzťahoch nás núti okamžite reagovať na danú situáciu a prioritne riešiť oprávnené požiadavky maticného hnutia v najbližšom období.

AD: VŠIMLI SME SI,
SNN 12 – 13/2013

Pochopiteľne, teší ma, že prezident Slovenskej republiky ocenili medailou nadácie Raula Wallenberga. Štyri roky som takmer denne chodieval do parlamentu popri pomníku, čo tomuto jedinečnému švédskemu diplomatovi postavili v Bratislave.

Nepáči sa mi však autorova veta: „Celkovo zo Slovenska zahynulo 105 000 Židov.“ Vonkoncom nechcem zľahčovať slovenský podiel na tragédii európskych Židov, ktorý zostane trvalým smutným znakom v našich dejinách – ak by sa ukrivilo čo len jednému človeku pre jeho náboženské presvedčenie, farbu pleti či etnickú príslušnosť, bolo by to v rozpore s mravnosťou, s elementárnym ľudským citením. Myslím si však, že kvôli objektívnosti autor noticky mal primeraným spôsobom uviesť, že z uvedeného počtu obetí toľko a toľko ľudí židovského pôvodu, detí, žien a mužov bolo odvlečených do koncentračných a vyhľadovacích táborov nie zo Slovenska, lež zo slovenského územia, ktoré v čase 2. svetovej vojny bolo okupované Maďarskom. A bolo to o to smutnejšie, že sa tieto zločiny diali v tom čase, keď bolo známe, aký osud čaká Židov dostavších sa do rúk nemeckých nacistov. Z Maďarska v tom čase vyviezli do táborov smrti asi pol milióna Židov, včítane slovenských.

Keď v noticke D. Kerný spomína slovenských „Spravodlivých medzi národmi“, privítal by som, ak by SNN aspoň sporadicky približovali osudy tých Slovincov a Slovákov, ktorí s nasadením vlastného života pomáhali zachraňovať životy svojich blízkych. Žiaľbohu, médiá na Slovensku týmto slovenským ľuďom nevenujú žiadnu pozornosť.

Jozef M. RYDLO

NEPRÍPUSTNÉ AMERICKÉ ZASAHOVANIE

Americkí kongresmani vyzvali prezidenta Obamu na účinný zásah v Sýrii proti režimu prezidenta Asada, ktorý údajne použil v boji s povstalcami chemické zbrane.

Pod účinným zásahom konkrétne myslia napríklad vyhlásenie bezletovej zóny. Je priam neuveriteľné, že tak rýchlo zabudli v Kongrese USA na Irak (kde sa nenašli nijaké Husajnové jadrové zbrane) a dokonca i na Líbyu (kde vyhlásili bezletovú zónu, len aby zvrhli Kaddáfího režim). Výsledky a dôsledky týchto dvoch blamáží USA a NATO sú smutne známe v celom svete: obrovské materiálne škody a trvalý chaos v živote tamojšieho obyvateľstva. Prečo sa tak stalo, komu to prospelo? Odpoveď nie je zložitá: osov z týchto krutých vojen a vynútených zmien režimov môže mať iba ich iniciátor a vykonávateľ. Netreba sa už ďalej zosmiešňovať rozprávkami o odstraňovaní diktátorov a zavádzaní jedine správnej (našej západnej) „demokracie“ pre blaho tamojšieho obyvateľstva. Skutočným cieľom je posilnenie geopolitického vplyvu, ovládnutie prírodného bohatstva a v neposlednom rade obnova vojenského materiálu. Je zarážajúce a trestuhodné, že nadnárodný subjekt – OSN – je dlhodobo nefunkčný a iba nemo sleduje medzinárodné bezprávie. Potom nečudo, že ho často nahrádza akési nedefinované a účelovo citované a zneužívané „medzinárodné spoločenstvo“. V prípade požiadavky Kongresu USA podporiť sýrskych povstalcov nastáva aj kuriózna a bizarná situácia: v radoch povstalcov

sa totiž nachádzajú aj spojenci Al-Káidy, a teda proklamovaný boj USA s terorizmom sa stáva aj podporou terorizmu. V každom prípade sympatie k USA v celom svete nerastú, ale práve naopak. Jedným z posledných dôkazov je útok dvoch mladíkov s hrncami v Bostone, ktorý rozšíril počet každotýždenných tragédií po použití zbrani „krajine neobmedzeným možnosť“.

Ivan LUŽÁK

ČAS MÁ DLHÉ NOHY, VŠELIČO SA MENÍ

Keď nás v roku 1945 oslobodzovali naši slovenskí bratia, zavše sa ozývalo: „Pozor, idú Rusi!“ Bola vojna a všeličo bolo počuť o ich galantnosti, ak narazili na naše dievčiny a mladé ženy. Ešte šťastie, že sa náhlili do Berlína, aby ich niekto nepredbehol...

Potom sa to zopakovalo v auguste 1968, keď obsadzovali vládne budovy a dôležité inštitúcie v slobodnom Československu. Vraveli nám, že sa zdržia iba dočasne, no ich pobyt sa predĺžil na 23 rokov. Bolo že to slávy, keď posledný ruský vojenský transport opustil našu vlasť... Čas má však veľmi dlhé nohy a všeličo sa medzitým zmenilo. Čoraz častejšie sa ozýva: Prídu aj Rusi? Počuť to nielen v súvislosti so všelijakými obchodmi a s kšeftami, ale najmä v rekreačných zariadeniach, najdrahších hoteloch a liečebniach, aké sú pre väčšinu našich nedostatupné. Dnes je Rus v týchto zariadeniach vari najvítanejším hosťom. Všeobecne sa o ňom vie, že keď príde, potečie najdrahší alkohol a miňať sa budú tie najdrahšie výberové jedlá. Nijaký iný národ nie je taký rozšafný a neutráca s takou ľahkosťou. Odkiaľ sa však zrazu zobralo toľko bohatstva v ich rukách? Odpoveď ponúka aj veľký ruský spisovateľ a satirik Michail Saltykov-Ščedrin, ktorý napísal: „Rusko je obrovský koláč, do ktorého čím viac budeš zakusovať, tým budeš sytejší.“

Rusov sme s radosťou vyprevádzali z nášho územia a v eufórii sme nepostrehli iné nebezpečenstvo. Už vtedy sme mali nahlas kričať: Pozor ide privatizér! Lebo už od začiatku deväťdesiatych rokov sa u nás začali odkiaľsi vynárať ľudia s plnými kufrikmi peňazí a nakupovali a privatizovali, čo sa len dalo. Teraz sa čudujeme, kde všade sú a čo všetko vlastní. A nemuseli by sme byť ani v pomykove z takých korupčných káuz, aká teraz sprevádza otca a syna Salmanovcov...

Rudolf SLEZÁK

SLOVENSKÁ HISTORICKÁ DEMAGÓGIA

Reakcie zo 16. apríla 2013 na adresu memoriálu za mučeníka Jozefa Tisu sú vágne a polutovaniahodné. Nie je možné, aby sme zabudli na osobnosť, ktorá sa postavila čelom k daným udalostiam a nezdupkala.

Osobnosť, ktorá zachránila okolo 30 tisíc Židov prezidentskými výnimkami. Osobnosť, ktorá sa snažila „ukočirovať“ politiku v ťažkých časoch nášho národa, ako aj celej Európy. Nemôžeme zabúdať na to, že keby podľa záverečných slov historika Dušana Kováča z článku uvedeného na portáli spravaypravda.sk: „Tisovou najväčšou tragédiou podľa neho bolo pristúpenie na Hitlerov návrh a vyhlásenie slovenského štátu“ (pozri: <http://spravypravda.sk/domace/clanok/277766-lajcak-od-sudil-put-ktora-ma-velebit-tisa/>), nebolo došlo k vzniku prvého Slo-

venského štátu, samotné Slovensko by ostalo napospas revizionistickej politike Maďarska a územných nárokov Poľska. To znamená, že posledné konštatovanie malo národ odsúdiť na ďalší žalár, rovnako ako v časoch po rakúsko-maďarskom vyrovaní alebo ešte horšie, keďže Maďarsko bolo pod Horthyovským režimom. Počas tohto obdobia by sa prelialo viac krvi a bolo nespočetne viac obetí ako za existencie prvej Slovenskej republiky, počas ktorej až do vypuknutia SNP nebol odsúhlasený nijaký trest smrti. V čase samotnej existencie prvej Slovenskej republiky sa Slovensko narodne, kultúrne a hospodársky prejavilo ako životaschopné. Ak toto bolo zlé rozhodnutie, tak potom ako by sme mali pomenovať rozhodnutie, ktoré by dalo celý národ napospas našim susedom? Veľká dezinterpretácia, ktorá zavádza čitateľov, je, že Tiso pristúpil na Hitlerov návrh. Každý, trochu znaly v histórii – nieto ešte historik – by nemal takto jednoducho zhrnúť udalosti, ktoré pre slovenský národ boli a sú určujúce. História sa musí skúmať z pohľadu danej doby a geopolitickej situácie, v akej bol slovenský národ na čele s jeho právny politickými zástupcami. Tvrdiť, že Tiso pristúpil na Hitlerov návrh, je neodborné a zavádzajúce, pretože keby naň pristúpil, tak by necestoval v noci z 13. na 14. marca do Bratislavy na snem, ktorý dal zvoliť s prezidentom Česko-Slovenskej federácie Dr. Háchom a predsedom slovenskej vlády Sidorom, ale dal by na slovo Hitlera a ešte v ten deň by osobne z Berlína vyhlásil samostatnosť Slovenska. No nestalo sa tak, Tiso si dovolil samotnému Hitlerovi oponovať a stáť si za tým, že nie je kompetentný na to, aby vyhlásil samostatnosť SR. Tieto historické fakty potvrdzujú právoplatnosť vzniku prvej Slovenskej republiky aj napriek tomu, v akej dobe a časoch bola utvorená. Samotné vyhlásenie štátu bolo za účasti Slovenského snemu. Na záver treba povedať, že Slovensko napriek dobe dosiahlo svoju vytúženú štátnosť, emancipačne sa národ uvedomil a nemôžeme popierať, že samotná existencia prvej Slovenskej republiky dala pevné základy pre budúcu Slovenskú samostatnú štátnosť. A teda postoje a názory, ktoré zazneli z úst ministra zahraničných vecí Miroslava Lajčáka a historika Dušana Kováča vo vyššie spomínanom článku, sú neprijateľné a skresľujúce.

■ NEKOREKTNOSŤ

To, že sa všetky dobové maďarské vlády a parlamenty po celé stáročia usilovali o asimiláciu nemaďarsky hovoriacich etník, je neodpustiteľným znakom nekorektnosti voči týmto národom. Tomu nechcú rozumieť len domáci prisluhovači. Nezazlievame Maďarom všetko, lebo Maďari s nami urobili len toľko, koľko sme im dovolili. Je však teraz nanajvyš trápne, ak sa politici aj diplomati tvária, akoby tisícročia darebáčiev a ústrkov nebolo!

Napriek cielenej maďarskej odnárodnovacej politike sme do roku 1919 vstúpili ako relatívne zdravý národný subjekt, plne spôsobilý prijať atribúty samobytného národa. Po októbri 1918 sme sa ani nepotrebovali nejako osobitne revitalizovať, len sme poslali preč maďarských okosierikovaných žandárov a maďarských učiteľov s ich učebnicami, odstránili sme pomadačené názvy slovenských miest, dedín, chotárov a oblastí a hodili sme za hlavu tú ich maďarskú vlasť. Toto nedokáže pochopiť či stráviť Neslovák, ako nám to prezentovala raz aj pani Vášáryová a iní, keď kladú ťažisko národnej neznášanlivosti na slovenské plecia.

■ KTO OPRAŠUJE TRIANON

Vari my neustále oprašujeme Trianon alebo podsúvame autonómiu južného Slovenska? Či my sme najmä po roku 1918 a tiež po roku 1945 prakticky odnárodnili ešte aj ten zvyšok po slovensky hovoriaceho obyvateľstva na juh od Dunaja a Ipľa? Veď osídlenie severného Maďarska Slováckmi bolo pôvodne približne na úrovni maďarského živilu na južnom Slovensku. Azda my len kamuflujeme vyučovanie slovenských detí v slovenskom jazyku v súvislých osídleniach okolo Pitvaroša alebo Níredházy a inde v Maďarsku?

Vari my bránime na Slovensku žijúcim Maďarom v politickej organizovanosti, tak ako oni bránia maďarským Slovákom v zastúpení v maďarskom parlamente?

Len „vďaka“ tomu, že práve Maďari nám po celé stáročia bránili vzdelávať sa v slovenských školách (resp. že to naši predkovia trpeli), sme dodne ustráchaní aj v požiadavke reciprocity práv menších a táháme stále za kratší koniec v uplatňovaní národnostných práv Slovákov na Dolnej zemi a tí sa pod tlakom maďarizácie priam roztápajú tempom polárneho ľadovca. Mimochodom, keď sa opäť raz diskutuje o opodstatnenosti existencie Matice slovenskej, pri-

pomeňme tejto matke národa, aby upriamila svoju pozornosť a úsilie v podstatne väčšom rozsahu na umierajúcu enklávu Slovače v Maďarsku. Potom bude určite existencia Matice opodstatnená či aspoň opodstatnenejšia.

„Náklzivé predsudky a klasic-ká etnická symbolika“ by smerom na juh určite nedeštruovali slovensko-maďarské vzťahy, keby sa akisi durajovci a csákyovci neustále nepechorili s tou svojou vyprchanou maďarorságovskou nostalgiou. A najmä, keby nás vášáryovci, ale aj bugárovci neustále nementorovali a nečičikali tým, že sa vlastne ešte nič nedeje, ba že my nemáme kvrdiť maďarskému národu!

Emil POLIAČIK
Medzitituly SNN

NAŠOU ATLANTÍDOU JE KARPATSKÁ KOTLINA

Klasická legendárna Atlantída, o ktorej sa toľko špekuluje, kde sa nachádzala, ako zanikla..., zďaleka nie je jediná. Aj my máme našu Atlantídu, a to hneď pri našom prahu. Je to Karpatská kotlina. Na mapách ju nemožno nájsť. V atlasoch so slovenskými kódifikovaným názvoslovím jej niet. V inojazyčných atlasoch ekvivalenty termínu Karpatská kotlina nejestvujú. Prečo ju nenájdeme? Odpoveď je jednoduchá. Pretože ani v teréne nejestvuje.

Termín Karpatská kotlina navodzuje predstavu nižšie položeného územia, ktoré je Karpatmi obklopené. Karpaty však nič také neobklopujú. Nížiny na strednom Dunaji, ktoré tvoria jadro Maďarska, nie sú Karpatmi obklopené. Západné Karpaty ich obmedzuje so severu. Z východu sú ohraničené Východnými Karpatmi. Z juhu ich ohraničujú Dináre, od západu Alpy. Kotliny obklopanej Karpatmi proste niet. Možno to však až tak jednoznačne tvrdiť? S odpoveďou treba byť opatrný. Niet jej na mape a ani v teréne. To však neznamená, že nejestvuje vôbec. Jestvuje, ale zvláštnym spôsobom – ako čert namalovaný na stene. Vraj ho netreba veľmi maľovať. Mohol by ožiť. Aj klasická Atlantída jestvuje spokojne ako legenda. Aj Karpatská kotlina jestvuje takto dajako, no predsa inak. Nemala by sa len tak maľovať na stenu. Čo keď ožije? Je to legenda mŕtva-nemŕtva. Je to legenda o Uhorsku pred Trianonom, o Maďarsku pred ním, ale aj po ňom. O krajine 64 žúp s centrom v Budapešti a Felvidékom okolo. Stačí párkrát premaľovať starého čerta na stene a ožije. Uvedomujeme si, že keď sa hovorí o Karpatskej kotline, súčasne sa hovorí aj o Felvidéku? O Felvidéku zašantročenom ako zabudnutá trauma v našom slovenskom národnom podvedomí. Kto spočíta, koľkokrát bol tento mátožný termín Karpatská kotlina vyslovený s čistým svedomím, že v podstate nič pre naše slovenské bytie neznamená?

Keď hovoríme o Karpatskej kotline je to vždy reč, ktorá potichu a nenápadne plynie pod prahom nášho národného vedomia. V hĺbke tichosti, pod prahom citlivosti našej národnej imunity rozkladá naše národné vedomie. Naša Atlantída, naša-nenaša Karpatská kotlina je len jedna z mátoh, ktorá podprahovo traumatizuje naše národné vedomie a bytie. Čo tak konečne začať zametať pod týmto, takým zanedbaným prahom!? A začať zametať na všetky svetové strany, nielen na juh!

Ján URBÁNEK

Z prevzatej súťaže talentov sa postupne stáva už len komerčná fraška Superstar – upadajúca filiálka Slovensko

Alexander GOCZ – Foto: archív

Bol to šok, keď v roku 2004 verejnoprávna televízia, vtedy ešte STV, prišla s novým formátom. Bola to podľa vtedajšej tlače talentová súťaž pre mladých spevákov a speváčky, ktorá mala oživiť stojaté vody slovenskej populárnej hudby. Konkurencia zo súkromných televízií len otvárala ústa a Slovensko sa zaradilo medzi krajiny, kde podobný ošiaľ už prebehol. Nič to zato, že zasa išlo o licencovaný formát. Hlavne, že sa podporí o deti tvorivosť a pritiahne ich to k spevu, vraveli si ľudia od umenia aj rodičia. Po deviatich rokoch je Superstar zrejme už o niečom úplne inom.

V časoch, keď hudobná výchova, podobne ako telesná či výtvarná, pomaly klesala v rebríčku dôležitosti školských predmetov do suterénu, v časoch, keď mladí ľudia si húfne začali dávať na uši slúchadlá prehrávačov namiesto toho, aby si trebárs niekde na výlete či na oslave zaspievali, prišlo zjavenie menom Superstar. Podľa mnohých odborných i laických názorov bola slovenská hudobná scé-

na postavená najmä na starších interpretoch. Hovorilo sa o omla-

REFLEXIA

dení, a tu naraz takáto talentová súťaž. Pravda je, že ľudové školy umenia a rôzne súkromné akadémie populárnej hudby zažili prvý nával žiakov. Príklady, najmä ak sú na obrazovke, prirahujú. Ošiaľ z prvej série Superstar sa skončil,

nasledovala druhá a dnes sme pri šiestej. Je to stále ešte súťaž, ktorá hľadá mladé talenty? Je to ešte stále najmä o speve?

■ VEREJNOPRÁVNÝ ÚVOD

Prvý ročník súťaže Superstar bol v slovenskej réžii. Konkrétne, nový ambiciózný riaditeľ STV Richard Rybníček kúpil v roku 2004 licenciu na čerstvý celosvetový televízny hit. Súkromným televíziám spadla sánka a s otvorenými ústami pozerali na úspech verejnoprávnej televízie, ktorú všetci, vrátane divákov, už pomaličky pochovávali. Súťaž bola v prvých dvoch ročníkoch skutočne zameraná viac na spev a spevácke talenty. Keďže STV a dnes RTVS má zo zákona pomerne tvrdé pravidlá, čo sa objemu reklamy týka, nemusel si divák odtrpieť časté a nekonečné reklamné prestávky. Aj víťazi prvých dvoch ročníkov Katka Koščová a Peter Cmorík skutočne do slovenskej hudobnej scény zapadli. Nedostali sa na piedestál hviezd prvého rangu, ale svoj muzikantský kumšt robia poctivo a invenčne.

Najdôležitejšie je, aby sa celá šou skončila so ziskom.

■ ZANECHAJTE NÁDEJE

Dnes prebieha šiesta séria Česko-Slovenskej Superstar. Keď som sa v roku 2009 zhováral o tejto súťaži s Lacom Lučeničom, ktorý v prvých dvoch sériách pôsobil ako porotca, bol jeho názor na celú súťaž až mrazivo presný: „Sú to nešťastné decká. Nahovoria im, akí sú perfektní, nechajú ich, aby si užili pätnásť minút slávy, a potom ich odkopnú. Spevácke a muzikantské osobnosti musia vyrásť. Rýchlenú zeleninu môžeme pestovať v skleníkoch. Muzikant musí prejsť štádiom garážového hrania, prvými úspechmi a neúspechmi napríklad v malom klube či kultúrnom dome, a až potom, keď to vydrží a je stále tvorivý, môže sa posunúť vyššie. Skorá sláva a potom prázdno tie decká zabíja.“

Pravda je, že Česko-Slovenská Superstar v posledných sériách produkuje najmä muzikálové hviezdičky a spevákov pre firemné akcie. A aj tí sa trasú, kedy ich nahradí čerstvý „superstarový tovar“. Zo súťaže, ktorá sa tvárilala ako spasiteľ mladých talentov, sa stal tvrdý biznis slúžiaci na zarábanie peňazí. Ako ostatne v takmer každej sfére našej kultúry.

A čo dodať na záver? Oproti prvým ročníkom poklesla sledovanosť Superstar až o tridsať percent a stále ide dole. Niežeby diváci zmúdreli, ale už sa nabažili. Skôr než vznikne ďalší komerčný tunel na dôverčivých našincov, mala by verejnoprávna RTVS prísť s niečím zmysluplným. Nielen v prípade podpory speváckych talentov.

Kysucké inšpirácie vo Fontáne

VÝSTAVA TÝŽDŇA

V piešťanskej galérii Fontána v týchto dňoch vystavuje časť svojej tvorby akademický maliar Pavol Muška. Nie je verný jednej technike ani žánru, iba ak svojej múze, manželke Ludmile, ktorej obrazy zdobia všetky jeho výstavy. Pochopiteľne, že nechýbajú ani v Piešťanoch.

Sú tu zastúpené jeho nežné akvarely, olejomalby, fotografie, ale aj diela zhotovené kombinovanou technikou či digitálna grafika. Pozornosť návštevníka upúta najmä veľkorozmerný obraz (240 x 220 cm) z cyklu Podobnosti. Je zhotovený kombinovanou technikou a podľa autora by mal evokovať zažitú podobnosť a smerovať k vzniku života. Nejde o jediný obraz P. Mušku, ku ktorému si každý vytvorí vlastný vzťah. Väčšinou sú jeho obrazy výrazom hľadania zmyslu života, možno večnosti. Zaujímavým autorovým experimentom sú Kysucké elégie vydané knižne. Ide o sériu reprodukcii obrazov, ktoré si záujemca môže doplniť vlastnými básňami na priloženej prázdnej strane.

Pavol Muška absolvoval Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave v roku 1973. Študoval u Dezidera Millyho, Oresta Dubaya či Jána Matejku. Má za sebou rad domácich i zahraničných výstav. Získal viacero ocenení, okrem iných za výtvarné dotvorenie novostavby Slovenského národného divadla v Bratislave. Pochádza z Čierneho Brodu, no usadil sa na Kysuciach. V Kysuckom Novom Meste má aj svoju galériu. Z jeho obrazov je zrejme, že trvalou inšpiráciou je jeho manželka a krajina. Nielen v klasickej zobrazení, ale najmä pretransformované citovým zážitkom. Výsledkom je priam fascinujúca krajina, svet pokoja a fantázie.

Muška nevystavuje v Piešťanoch prvý raz. Medzi návštevními vernisáže boli aj známe osobnosti kultúrneho života, napríklad spisovateľ Anton Blaha a celý rad výtvarníkov, ktorí si nechali ujsť príležitosť potešiť sa skvelou tvorbou.

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: autorka

HUMORESKA

Andrew Motion, poeta laurentus, teda niečo ako národný básnik Spojeného kráľovstva, dostáva každoročne od britskej panovníčky niekoľko súdkov portského a škatuľu fajnových cigár. Za odmenu, že mu to krásne píše. Na Slovensku zatiaľ nemáme oficiálneho básnika, ani kráľovnú. No platíme si, či chceme alebo nie, niečo, čo nemá ani britský kráľovský dvor. Slovenský národný cirkus. Impresáriom je Dano Dangl. Úlohu klauna dostal za zásluhy o vlasť Martin Nikodým a vždy mu sekunduje početná skupina tragikomediantov. Hovorím o novej relácii RTVS Milujem Slovensko.

Pôvodne dramaturgia plánovala, v čo pevne dúfam, pomôcť rastu zdravého patriotizmu. V stredoveku si hradný pán, keď si netrúfol vyznať lásku panej svojho srdca, pozval na dvor

kvičky, chcelo sa mi dodať, keď som ju počul.

Všetci účinkujúci „zábavno-súťažnej šou“ sa správajú, ako keby ich jediná matka trápnosť odročila. Krčovitá

Slovenský národný cirkus v RTVS

trubadúrov. RTVS na vyjadrenie lásky k vlasti platí z našich peňaženiek cirkusantov. V aréne Slovenského národného cirkusu sa dejú veci, ktoré najlepšie vystihla slečna z tejto relácie, keď povedala, že miluje Slovensko, lebo inde je neraz horšie ako u nás doma. Napríklad na Saturne alebo Plute, lebo sa tam nedá dýchať a nerastú tam red-

sa rehocú na každom trápnom vtipe. Najlepšie idú na odbyt narážky s prímítnym sexuálnym podtextom. Dve súťažiacie družstvá sa popri krčovitej veselosti snažia dokázať, že poznajú svoju vlasť. Keď sa podarí niekomu správne hneď na sedem pokusov odpovedať na nesmierne zákernú otázku: Ako sa volá naša najväčšia priehrada

MEDAILÓN

Čo sa umelcov týka, najľahšie prekonávajú rečové bariéry hudobníci a výtvarníci. Hudba a obraz sú takpovediac esperantom umenia. Oveľa ťažšie to majú spisovatelia. Rodný jazyk je pre nich predsa len najpresnejším nástrojom. Herci to tiež nemajú jednoduché, s jedinou výnimkou – a tou sú mímovia. Jeden zo svetovo najznámejších mímov je aj Milan Sládek, rodák zo Slovenska.

Narodil sa v Streženiciach a po absolvovaní základnej školy ho najprv lákalo výtvarné umenie. Milan Sládek začal navštevovať Umeleckú priemyslovku v Bratislave, odbor rezbárstvo, no už ako stredoškôlak sa venoval divadlu.

Umelec bez slov

To bol hlavný dôvod, že pokračoval v štúdiu na Divadelnej fakulte VŠMU a na FAMU v Prahe. Tam aj založil svoj prvý pantomimický súbor, v ktorom sa v roku 1960 po prvýkrát objavuje na scéne jeho postava Keška, ktorá ho napokon sprevádza po celú jeho kariéru. V roku 1962 sa Milan Sládek vracia so svojím súborom do Bratislavy, začína tu pravidelne vystupovať a veľké úspechy žne aj na zahraničných festivaloch. Po okupácii Slovenska vojskami Varšavskej zmluvy emigroval a usadil sa v Kolíne nad Rýnom. V novom žilivom prostredí sa rýchlo aklimatizoval a v roku 1974 tam otvoril svoje Divadlo Keška, ktoré bolo v tom čase jediné stále divadlo pantomimy na svete. V roku 1989 sa Milan Sládek vracia do vlasti a v roku 1994 sa stáva riaditeľom novozaloženého inštitútu pre pohybové divadlo a vzápätí aj divadla Aréna. Po roku 2002 odchádza po profesijných nezhodách do Nemecka, kde sa venuje realizácii medzinárodných divadelných projektov. Milan Sládek sa na Slovensko predsa len na chvíľu vrátil, a to nedávno, keď galaprogramom oslávil svoje jubileum 75 rokov. Blahoželáme!

(mab) - Foto: archív

na Liptove?, začne sa celá partia spolu nepríčetne radovať, vyskakovať a objímať sa. Všetci dohromady, súper-nesúper, všetci sme predsa Slováci. Celú atmosféru cirkusovej zábavy dopĺňa

vým rozumom neodhali. Vyvrcholením býva náhla zmena cirkusovej arény na dedinskú zábavu skoro nad ráno. Začnú svorne spievať, juchať a trpieť padúcnicou, teda začnú tancovať ako chovanci psychiatrie na výlete za odmenu. Kto najviac, ten najviac miluje Slovensko. V päťdesiatych rokoch minulého storočia sa pod tribúnou, kde stál vodca slovenských komunistov Viliam Široký, valilo sfanatizované stádo a revalo naučené heslá: „Ten kto stojí na chodníku, nemiluje republiku. So Širokým na čele budujeme veselé!“ Mám pocit neblahého kolobehu dejín. RTVS ma v tom utvrďuje. Prináša umelú svornosť a predstieranú lásku.

Milan ZEMO

Alexander Čunderlík a Anton Pulanich sa všeobecne považujú za dôstojníkov nemeckej povahy, čo je vcelku logické. Obaja študovali v nemeckých vojenských školách a spomedzi slovenských generálov strávili najdlhší čas v c. a k. armáde. Služba v jej radoch ich odborne a aj ľudsky formovala, boli disciplinovaní, oddaní cisárovi a vojenskej službe. Tieto rysy si preniesli aj do československej a slovenskej armády a v porovnaní s ďalšími generálmi (A. Malárom, F. Čatlošom) predstavovali rozdielny typ dôstojníka slovenskej armády.

Slovenskí „rakušáci“

V prvých mesiacoch budovania sa dôstojnícky zbor československej armády formoval najmä zo silnej skupiny domáckich dôstojníkov, ktorí slúžili do konca vojny v rakúsko-uhorskej armáde, a rovnako aj zo záložných dôstojníkov tejto armády aktivovaných po 28. októbri 1918. Akceptovanie prihlášky bývalého dôstojníka rakúsko-uhorskej armády – vo vtedajšom slovníku tzv. rakušáka – však bolo zložitým procesom, ktorým si prešli aj A. Čunderlík a A. Pulanich.

Napriek tomu, že títo dôstojníci predstavovali v armáde záruku organizovanosti a odbornosti získanej štúdiom na vojenských školách, neboli príliš obľúbení. Spoločnosť ich naďalej spájala s uzavretou a nadradenou vrstvou armády bývalej monarchie. V najvyššom velení armády k nim pretrvávala nedôvera a vo všeobecnosti prevládalo presvedčenie, že títo dôstojníci prehrali vojnu, a preto si nemôžu robiť nároky na vedúce miesta v československej armáde. Pred prijatím dôkladnej preverovali ich spoľahlivosť a lojalitu a museli absolvovať jazykové skúšky zo služobného jazyka (tzv. československého) a tiež aj z ovládania štátnych, resp. českých národných dejín.

Proti tejto skupine dôstojníkov stála skupina, ktorú tvorili dôstojníci z légii. Tá predstavovala politicky mimoriadne vplyvnú časť armády. To spôsobilo, že počas celého medzivojnového obdobia medzi oboma táborami vládla značná rivalita, ktorá niekedy prerastala až do vzájomnej nevráživosti. Z istého pohľadu bola nedôvera k bývalým dôstojníkom c. a k. armády opodstatnená, pretože v medzivojnovom období sa stávali objektom záujmu maďarskej vojenskej špionáže. S príchodom légii súviselo aj úsilie o „odrakúšenie armády“, resp. znižovanie počtu bývalých rakúsko-uhorských dôstojníkov. Nemožno obísť ani fakt, že v československej armáde dôstojníkom slovenského pôvodu nedôverovali a k ich povyšovaniu dochádzalo pomalšie ako u dôstojníkov českej národnosti. Podobne to bolo aj v prípade A. Čunderlíka a A. Pulanicha.

Branislav KINČOK

Na pleciach mali nielen výložky s hviezdami, ale aj osudy národa - 4. časť

Bojoval za navrátenie slovenských obcí

Text a foto: Peter JAŠEK

Anton Pulanich sa narodil 25. mája 1884 v Holíči. Do armády monarchie vstúpil v roku 1903 a stal sa dôstojníkom z povolania. Počas vianočných sviatkov v roku 1914 odišiel do zákopov na ruskom fronte, kde bojoval až do podpísania Brest-litovského mieru v marci 1918. Absolvoval aj boje počas známej Brusilovovej ofenzívy na východe Slovenska. Do Pulanichovej pamäti sa nezmazateľne vryli útrapy, ktoré ako dôstojník zažíval v zákopoch.

Generál Anton Pulanich.

Po porážke Ruska sa Pulanich presunul na talianske bojisko, kde sa už armádám monarchie toľko nedarilo a ich porážka viedla k zániku rakúsko-uhorskej monarchie a vzniku nástupníckych štátov, medzi ktoré patrilo aj Československo.

■ OHROZENIE Z MAĎARSKA

Pulanich sa prihlásil do ďalšej vojenskej služby v československej armáde, ktorá mala aj krátko po vojne stáť bojovú pohotovosť. Hoci dohodové veľmoci uznali Československo ako spriatelnený štát, jeho susedia nastoľovali voči nemu územné nároky. V polovici januára 1919 odišiel na nepokojnú poľsko-československú hranicu do Sliezka, kde prebiehali boje o toto, na uhlie bohaté územie. Ešte väčším ohrozením Československa sa stalo Maďarsko, kde sa po období nepokojov vlády zmocnili bolševici, ktorí vyhlásili Maďarskú republiku rád a ako jeden z prvých krokov napadli slovenské územie. V máji 1919 prenikli maďarské oddiely cez hranice a Pulanich sa ocitol v epicentre bojov. So svojou jednotkou bojoval v bitkách o Zvolen a Banskú Bystricu.

■ VYCHÝRENÉ POĽOVAČKY

Po vojne pôsobil ako dôstojník v československej armáde, v novembri 1936 bol superarbitrován a s pochvalným uznaním preložený do výslužby. Usadil sa v rodnom Holíči a angažoval sa pri organizovaní miestneho

dôležitú úlohu možnosť navrátenia slovenských území obsadených Poľskom v rokoch 1920 a 1938. Pulanich počas tohto ťaženia stál na čele 1. divízie. Už v poslednej dekáde augusta 1939 pripravoval divíziu na bojové nasadenie, veď práve jemu pripadla prestíž bojovať na území slovenských obcí, o ktorých navrátenie sa Slovensko usilovalo.

Keď 1. septembra v ranných hodinách prišiel rozkaz, jeho formácie vyrazili do útoku a postupovali rýchlo vpred. Do 3. septembra obsadili všetky slovenské obce. Obyvatelia Javoriny vojakov srdečne vítali a Pulanichovi sa dostalo od miestneho obyvateľstva osobitné poďakovanie za oslobodenie. Skutočné bojové nasadenie Pulanichovej divízie sa obmedzilo na niekoľko menších stretnutí s ustupujúcimi Poľiakmi. Jeho divízia v nich obstála veľmi dobre, veď práve ona obsadila územia obývané Slovákmi a tým jej pripadla najväčšia miera vojnovnej slávy.

V januári 1940 prešiel Pulanich do pozície veliteľa slovenského letectva, kde ho zastihlo vypuknutie vojny so Sovietskym zväzom v júni 1941. Po reorganizácii poľnej armády v lete 1941 bol dosadený do čela spojovacieho štábu, ktorý vznikol s cieľom koordinovať slovenské formácie na východnom fronte. Išlo však len o predstavu, ktorú Nemci zmietli zo stola a rozhodli sa rozdeliť slovenské divízie podľa svojich potrieb. Tým stratil spojovací štáb praktický zmysel a bol rozpustený.

■ PAPIEROVÝ VELITEĽ

Anton Pulanich odišiel domov. Po čiastočnej rekonvalescencii sa vrátil do pozície veliteľa slovenského letectva, kde zostal do mája 1942. Tu ho zastihlo

povyšenie do hodnosti generála I. triedy. V máji 1942 bol vymenovaný za šéfa Veliteľstva pozemného vojska v Banskej Bystrici. V januári 1944 odišiel na post generálneho inšpektora slovenskej armády do Bratislavy. Hoci mal zdanlivo rozsiahle kompetencie, zdravotný stav a pokročilý vek mu nedovoľovali vykonávať ich v plnej miere, bol skôr veliteľom na papieri.

Pulanicha nikto z prostredia vojenského odboja neoslovil s ponukou na spoluprácu a jeho šance zapojiť sa do povstania boli objektívne minimálne. V deň vypuknutia povstania podpísal obežník informujúci o príchode nemeckých vojsk, vyzývajúci slovenské oddiely neklásť ozbrojený odpor. Spolu s Čatlošom mal vydať bratislavskej posádke rozkaz na odzbrojenie. Obaja prezidentovi Tisovi argumentovali, že ako dôstojníci takýto rozkaz vydať nemôžu, pretože učili vojakov nevzdávať sa. Tiso ich argumentáciu neuznal, rozkaz vydal svojím menom a Pulanicha vymenoval do funkcie šéfa Veliteľstva pozemného vojska. Pulanich sa zdráhal, napokon však rozkaz vykonal a funkciu prevzal. Jeho zdravotný stav sa však pod vplyvom stresov zhoršil, a tak odišiel definitívne do výslužby. Tesne pred príchodom Červenej armády opustil Bratislavu a ušiel spolu s vládou do Holíča a neskôr aj do Rakúska.

■ POSTAVIL SA NEMCOM

Po skončení vojny sa vrátil do rodného Holíča. Nová moc začala už od príchodu Červenej armády tvrdo účtovať s porazenými. Retribučné súdy súdili popredných funkcionárov bývalého režimu, vrátane najvyšších dôstojníkov. Pulanichovi veľmi pomohlo svedectvo, podľa ktorého zakročil pri veliteľstve nemeckej okupačnej armády proti neľudskému zaobchádzaniu s civilistami a zachránil väčší počet mužov pred odsunom do Nemecka. Po zbavení podozrenia z kolaborácie si podal prihlášku do československej armády, ktorá ho prijala ako generála vo výslužbe. Ocitol sa na penzii a usadil v Dunajskej Strede. V roku 1950 mu odobrili hodnosť generála a po smrti svojej družky sa vrátil do Holíča, kde 4. januára 1962 zomrel.

Vrchný veliteľ F. Čatloš vyznamenáva generála Pulanicha.

Na mapu slovanskej vzájomnosti patrí aj meno Kutuzov Vojvodca, ktorý porazil Napoleona

Vojtech KÁRPÁTY - Foto: archív

Koncom apríla 2013 si všetci tradicionalistickí Slovania pripomenuli 200. výročie smrti jedného z najväčších ruských vojenských géniov, veľkého syna ruského národa a víťaza Vlasteneckej vojny z roku 1812 – Michaila Illarionoviča Kutuzova. Jeho meno je od polovice prvej dekády 19. storočia navždy spojené aj so Slovenskom. V poradí druhý prechod ruskej cárskej armády naším územím počas koalíčných a napoleonských vojen sa odohral na prelome rokov 1805 – 1806, keď sa porazená vracala z bitky pri moravskom Slavkove.

V okolí tohto mestečka sa 2. decembra 1805 odohrala legendárna bitka, vzletne francúzskou propagandou nazvaná aj Bitkou troch cisárov (La bataille des Trois Empereurs). Vojská francúzskeho cisára Napoleona sa v nej stretli so spojenými armádami rakúskeho cisára Františka I. a ruského cára Alexandra I., vedúcich osobností tretej protinapoleonskej koalície. Slavkovská katastrofa spôsobila úplný rozpad a dezorganizáciu koalíčnej armády a jej titulárny veliteľ, žiak veľkého Suvorova, generál Michail Illarionovič Kutuzov mal už len jedinú poslednú kľúčovú úlohu – zorganizovať koordinovaný ústup ruských jednotiek do vlasti.

■ SLAVKOVSKÁ KATASTROFA

Ani ruský cár a ani rakúsky cisár nerešpektovali skutočnú kompetentnú vojenskú autoritu generála Kutuzova, jeho návrhy a rady, ktoré smerovali k výhodnejšej taktike manévrovania a rozdelenia bitky na menšie, strategicky efektívnejšie operácie na rozdiel od priameho útoku, pri ktorom boli šance na víťazstvo spojeneckých rakúsko-ruských vojsk omnoho menšie. Toto nezodpovedné správanie oboch panovníkov, ich egoizmus a falošné presvedčenie o vlastnom vojvodcovskom talente a o vopred „zaručenom“ víťazstve spôsobili tragicky vysoké straty protinapoleonskej koalície, ktoré sa odhadovali na 27 000 – 35 000 padlých, ranených a zajatých vojakov a dôstojníkov. Tento masaker, spôsobený absolútnym vojenským diletantizmom, ukázal zjavný nepomer strát na oboch stranách. Ľudské straty napoleonskej armády dosiahli podľa oficiálnych francúzskych zdrojov 8 000 padlých a ranených a 760 zajatých, čo predstavovalo iba 12 percent jej celkového stavu, hoci podľa neskorších dôverných správ ruského vyslanca v Berlíne z 18. decembra 1805 prišla francúzska armáda v bitke pri Slavkove o najmenej 12 000 mužov. Rakúska armáda stratila 39 percent svojich vojakov a dôstojníkov. Kutuzovove hlásenia o stratách, vypracované bezprostredne po slavkovskej katastrofe, uvádzali 21 000 padlých, ranených a zajatých ruských vojakov a dôstojníkov. Správa je z hľadiska celkového reálneho počtu spochybniteľná, pretože v čase jej vypracovania, teda iba niekoľko dní po bitke, nebola ukončená koncentrácia a preskupenie ruských jednotiek a určitému počtu zajatých ruských vojakov sa podarilo v ďalších dňoch utiecť z francúzskeho zajatia a väčšina z nich sa postupne znovu pridávala k svojim kmeňovým jednotkám.

No objavili sa i prípady, že ruskí vojaci zostali na Morave a Slovensku a dokonca si tu našli svoje budúce manželky. Za všetky iba jeden príklad zo sobášnej matriky obce Stožce, podľa ktorej sa bývalý ruský vojak Leontij Ivanovič Voronov oženil 26. júla 1806 s miestnou obyvateľkou Máriou Holubovou.

Chaos, ktorý vypukol v poslednej fáze bitky, pripravil koalíčne armády o veľké množstvo vojnového mate-

riálu. Vojnová korisť bola skutočne ohromujúca. Po bitke pri Slavkove ukoristili Francúzi vyše 2 000 diel rôznych kalibrov a vyše 100 000 pušiek rôznej proveniencie. Okrem toho tiahli z Moravy do Francúzska desiatky vozov naplnených zlatými

Od smrti M. I. Kutuzova uplynulo dvesto rokov.

a striebornými predmetmi, narobovanými zo šľachtických, zámockých i z cirkevných pokladníc. Nie všetky cennosti však skončili ako majetok impéria a veľké množstvo cenných predmetov sa stalo súkromnými „spomienkovými“ predmetmi francúzskych vojakov a dôstojníkov na ich slavkovské víťazstvo.

■ CÁROVA ZÁCHRANA

Spojenecké vojská začali ustupovať zo slavkovského bojiska už 2. decembra 1805. Cár Alexander sa podľa viacerých prác súčasníkov správal zbabelo a na panovníka nedôstojne a trvalo mu istý čas, aby pochopil, že jeho prvoradou úlohou je boj o vlastné prežitie. Po prvom francúzskom delostreleckom útoku kartáčovými strelami sa cárova suita rozpáchala a namiesto obrany panovníka vlastnými telami, v snahe zachrániť si holé životy v panike utekali z bojiska. S cárom ostalo iba niekoľko najvernejších, medzi ktorými boli dvaja kozáci z osobnej stráže, cárov osobný koniar, jeho vozataj a cárov osobný lekár Villier. Podľa memoárov generála Karla Wilhelma Feodoroviča von Tolla, ktorý stretol cára bezprostredne po bitke, ten sedel pod stromom, zakrýval si tvár vreckovkou a plakal. Dôstojníci, ktorí ho sprevádzali, neskrývali svoje rozpaky. Generál sa po osmení priblížil k cárovi a snažil sa ho po utíšení prinavrátiť opäť do reality. Cár vstal, mlčky ho objal, nasadol na koňa a so sprievodom sa uchýlil do neďalekej obce Hodějice, kde sa podľa pamätníkov stretol s rakúskym cisárom Františkom I. a generálom Kutuzovom. Z obavy pred prenasledovaním francúzske

jazdou pokračovali potom všetci celú noc v úteku do obce Čejč, no pre výrazné zhoršenie počasia sa sprievod zastavil v obci Uhřice, kde mal zriadené provizórne ubytovanie rakúsky cisár. Ruskému cárovi a jeho sprievodu oznámili,

že nemajú už pre nich vhodné ubytovanie, a tak bol cár nútený prejsť v jednoduchej sedliackej izbe na snopoch slamy. Cár Alexander I. z celkového vyčerpania spojeného s následkami dlhšieho vystavenia nepriaznivému počasiu i pre nedostatočný odev ochorel a osobný lekár mu predpísal varené víno, no v celej dedine sa cárovmu sprievodu nepodarilo kúpiť ani kvapku. Rakúsky dvorný maršal Lamberti na ich prosbu odpovedal, že z cisárskych zásob nemôže víno vydať bez osobného cisárovho súhlasu a cisára nemôže vyrušovať, pretože odpočíva. Jeden z ruských generálov to cynicky komentoval ako dokonalý dôkaz rakúskeho „priateľstva“. Cárovi ponúkli zvyšky svojho vína kozáci jeho osobnej stráže, ktoré zliali, prevarili a ponúkli svojmu imperátorovi. Pri ústupe prišiel cár o svoj koč aj o celú osobnú batožinu a nemal ani najnutnejšie teplé oblečenie. Miestne legendy ešte dlho spomínali istého Žida z moravského Archlebova, ktorý predal cárovi kazajku zo zajačej kože, a tak ho mal zachrániť pred zamrznutím.

■ ÚSLUŽNÉ KOŠICE

Zvyšky cárskej armády zvolili pre urýchlený ústup trasu, ktorá viedla juhozápadným a južným Slovenskom a územím východného Slovenska prechádzala iba jej takmer desaťtisícová druhá pochodová kolóna, v ktorej bol aj generál M. I. Kutuzov. Táto ústupová ruská kolóna bola časťou 31-tisícového armádneho zboru rozdeleného do piatich, početne zhruba rovnakých pochodových ešalónov.

Na pobyt ruských vojsk v Abovskej župe dohliadali dva osobit-

ní komisári (I. Lántzy a Z. Tóth), ktorí boli na ich uvítanie vyslaní do Aggateleku už 26. decembra 1805. Ruské vojská prechádzali obcami Čečejevce, Mokrance, Poľov, Myslava, Košická Nová Ves, Barca a Haniska. Samotný Kutuzov prišiel do Košíc 31. decembra 1805. Jeho sprievod tvorili popri dvestočlennom kozáckom oddiele aj štabní dôstojníci, medzi ktorými boli štyria generáli. Po slávnostnom privítaní a pohostení v réžii košickej mestskej rady bol generál Kutuzov a vyšší štabní dôstojníci ubytovaní v domoch košických mešťanov. Na Nový rok 1806 v košickej mestskej redute usporiadali na počesť ruských vojenských hostí slávnostný ples. O mimoriadne pohostinnej atmosfére v Košiciach svedčí aj dĺžka pobytu Kutuzova, ktorý tu zotrval až do 4. januára 1806. Ďalším svedectvom o bezproblémovom prechode ruskej armády je Kutuzovov ďakovný list, ktorý adresoval košickej mestskej rade. Je datovaný predposledným dňom pobytu v tomto meste. Tento cenný dokument, plný vďaky ruského vojvodcu, treba priblížiť v plnom znení: „Slávnemu magistrátu mesta Košice! Páni! Skôr než opustím Košice, považujem za svoju povinnosť vyjadriť Vám svoju najúprimnejšiu vďaku za to, že ste našu cársko-ruskú armádu za pochodu týmto mestom láskavo prijímali. Skvelé prijatie a hostenie, čo môže potvrdiť celý dôstojnícky zbor, úslužnosť a ochota, o ktorej ste mi podali toľko dôkazov, spôsobili, že na Košice budeme vždy spomínať. Budeme mať Košice v pamäti, i keď už budeme vzdialení! O všetkom, čo ste nám poskytli, nezabudneme podať správu cárovi – nášmu panovníkovi, ako i Vášmu najmilostivejšiemu panovníkovi. Ráďte prijať pri tejto príležitosti ubezpečenie najhlbšej úcty, s ktorou, páni, ostáva Váš oddaný služobník Kutuzov.“

Generál M. I. Kutuzov so svojim štábom pokračoval v návrate do vlasti slovenským územím cez Lemešany, Prešov, Bardejov a Svidník a 10. januára 1806 opustil pri Vyšnom Komárniku slovenské územie. Aj ďalšie ruské ďakovné listy mestám severovýchodného Slovenska potvrdzujú srdečné prijatie cárskej armády v tomto regióne. V listoch predstaviteľom a mestským radám Bardejova a Svidníka bolo vyzdvihnuté predovšetkým úsilie miestneho obyvateľstva a skutočnosť, že „pre cársku ruskú armádu, unavenú dlhým pochodom, nemohlo byť nič príjemnejšie ako znamenité prijatie, ktoré dosiahli počas svojho pobytu“. Popri pochvalnom konštatovaní, že sa mohli s miestnym obyvateľstvom dohovoriť „po slavjansky“, spomínajú tieto písomné svedectvá zúfalú sociálnu situáciu miestneho obyvateľstva, ktoré napriek tomu, že žije „sice núdzne a v biede, prejavilo voči ruským vojakom veľa bratskej starostlivosti a priateľstva“.

Prechody ruských vojsk Slovenskom na prelome 18. a 19. storočia predstavujú iba jednu kapitolu z pestrej mozaiky slovensko-ruských vzťahov, ktorá bola z ideologických dôvodov pestovania rusofóbných nálad po roku 1989 zámerne bagatelizovaná a vymazávaná z historickej pamäti slovenského národa. Objavovanie a pripomínanie si kultúrnych a historických väzieb medzi slovenským a ruským národom je najkonkrétnejším prejavom naplňania idey slovanskej vzájomnosti a duchovnej jednoty.

Organizácie Matice slovenskej, obecné úrady a školy v Šamoríne, Dunajskej Lužnej, Ivanke pri Dunaji pripravili 3. mája už 23. ročník Vlasteneckej pochôdzky po slovenskom juhu k štefánikovskému pomníkom v uvedených lokalitách pri príležitosti 93. výročia tragickej smrti tejto skvelej osobnosti.

Na počtu nášmu národnému hrdinovi

Po minulé roky sa na pochôdzkach zúčastnilo okolo 16 až 17 tisíc účastníkov. Už viac rokov prídete na podujatie aj tisíc žiakov škôl z týchto obcí a okolia, zúčastňujú sa na nich prezidenti SR, predstavitelia štátnych a samosprávnych orgánov, Matice slovenskej, spolkov Slovákov žijúcich v zahraničí, legionárskych subjektov, veľvyslanectiev Česka, Francúzska, Talianska, Srbska, Rumunska a mnoho iných hostí. Každý rok z pietneho miesta tragickej smrti nášho národného hrdinu účastníci vysielajú vyhlásenia, memorandá, tlmočia požiadavky zodpovedným štátnym a samosprávnym orgánom. Tieto dokumenty a požiadavky ich adresáti v uplynulých rokoch zväčša prijali a akceptovali. V tomto roku účastníci vyslali zo zhromaždenia signál na adresu Ministerstva školstva SR, aby bol rok 2014 vyhlásený za Rok M. R. Štefánika. V tomto zmysle očakávajú širokú matičnú podporu doma i v slovenskom svete. Vyhlásenie adresujú aj všetkým Slovákom doma i vo svete, ktorým záleží na prehlbovaní národného povedomia, vlasteneckom formovaní slovenskej mládeže.

Stanislav BAJANÍK

VYHLÁSENIE

z 23. ročníka Vlasteneckej pochôdzky po slovenskom juhu v Ivanke pri Dunaji 3. mája 2013

Rok gen. Dr. Milana

Rastislava Štefánika 2014

My účastníci tradičnej 23. Vlasteneckej pochôdzky po slovenskom juhu na trase štefánikovských pomníkov: Šamorín – Dunajská Lužná – Ivanke pri Dunaji na pamätnom mieste tragickej smrti gen. Dr. M. R. Štefánika a jeho talianskeho sprievodu prichádzame s iniciatívnym návrhom, aby bol rok 2014 ako rok 100. výročia začiatku I. svetovej vojny a 95. výročia jeho tragickej smrti vyhlásený MŠ SR za Rok gen. Dr. Milana Rastislava Štefánika pre všetky školy na Slovensku a celú výchovno-vzdelávaciu sústavu.

Súčasne vyzývame školy na Slovensku a oslovujeme školy v slovenskom zahraničí, aby sa sústredili na prezentáciu významu M. R. Štefánika pre národné a vlastenecké ctenie Slovákov doma i vo svete.

V Ivanke pri Dunaji 3. 5. 2013

Za organizátorov

garant: Stanislav Bajaník

MO MS Dunajská Lužná

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Čo sa to deje?

Sme svedkami nevidaného boja o peniaze, ktoré vznikli na uľahčenie života ľuďom. Dávno už však plnia inú úlohu. Osobitne po tom, ako boli v roku 1971 definitívne oddelené od zlata a ich množstvo sa začalo neuveriteľne zväčšovať. A napriek tomu je ich málo, pretože pôvodnému poslaniu slúžia z nich len asi dve percentá. Zvyšok sa točí na finančných trhoch a prináša ešte väčšie bohatstvo bohatým – a tým aj ešte väčšiu biedu chudobným.

Aj v Matici sa do roku 2010 „točili veľké peniaze“. Jednak to boli pomerne vysoké dotácie od štátu, ktoré sa túlili inak, ako predpokladal štát, napríklad nešli do SNK pri MS, ale na podnikanie. Podnikalo sa však aj s Národným pokladom, ktorý sa asi už nenávratne „preinvestoval“ v jednom súkromnom družstve. Podnikalo sa aj v Matičnom fonde, do ktorého vložili svoje „kupóny“ podvedení matičiari. Používali sa aj peniaze Neografie: ešte v lete 2010 „požičala“ Neografia Podielovému družstvu Slovenské investície desaťtisíce eur. Vráti sa niekedy? Nadácia, ktorá bola založená na správu Národného pokladu, sa od Matice odtrhla. Bez vedomia matičných orgánov i zriaďovateľov nadácie. A bolo ich spolu desať.

Vtedajší funkcionári Matice si žili nad pomery. Viacerí z nich okrem Matice boli platení aj Nadáciou MS, aj PDSI, aj Matičným fondom, peniaze sa guľali aj cez firmy ako Konštantín, Metod, Libro, a tak ďalej. Kto všetko to bol? Zväčša tí, ktorí sa nezúčastnili na rokovaní výboru MS 9. mája v Bratislave. Boja sa, že pôjde aj naďalej o skutočnú obrodu Matice a nie o fingovanú?

Prehliadajú rodiace sa matičné úspechy, nechcú vidieť, že meno Matice sa zlepšuje. Napriek tomu verím v zdravý ľudský rozum. Lebo ak prevládnu falošné tézy, neopierajúce sa o matičnú budúcnosť, o program, ktorý pritiahne slovenskú spoločnosť, potom beda! Možnože potom naozaj nastane pokoj. Mŕtvolný.

Medzinárodný letný tábor Matice slovenskej

Príd do tábora v Tatranskej Lesnej a nudíš sa určite nebudeš! Letný tábor počas prvých dvoch júlových týždňov ponúka zaujímavé športové, poznávacie a záujmovo-umelecké aktivity.

V stredisku Detský raj sa počas prázdnin stretne už po dvadsiaty druhýkrát, a to v termíne od 30. júna do 14. júla 2013.

Tábor je dvojtýždňový, ponúkame možnosť prihlásiť sa aj na jeden týždeň.

termín tábora: od 30. 6. 2013 do 14. 7. 2013

1. týždeň: od 30. 6. 2013 do 7. 7. 2013

2. týždeň: od 7. 7. 2013 do 14. 7. 2013

Pripájame niekoľko základných informácií:

Letný tábor je určený pre deti od 7 do 16 rokov. Cena dvojtýždňového pobytu je 210 eur (105 eur na jeden týždeň). V cene pobytu je zahrnuté ubytovanie, stravovanie, doprava počas celodenných výletov, materiál na tvorivé dielne, športové vybavenie a drobné odmeny. Prihlášku treba zaslať na dole uvedenú adresu najneskôr do 10. júna 2013.

Kontakt na organizátora:

Matice slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin, tel.: 043/4012826, fax: 043/4133188, mobil: 0905 735 336, e-mail: fin@matica.sk

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ ÚCTA RODÁKOVI

Pri príležitosti 110. výročia úmrtia významného rodáka Mateja Čvikotu si miestni matičiari 25. 4. 2013 uctili jeho pamiatku položením venca a minútou ticha pri jeho pomníku na valčianskom cintoríne. V krátkom predhovore predsedu MO MS si pripomenuli známu šafranickú a kupeckú rodinu Čvikotových, pôsobiacu najmä v Rusku. Hneď vedľa pomníka Mateja sa nachádza pomník jeho otca Ignáca Čvikotu, ktorý podnikal cesty najmä do európskej a ázijskej časti Ruska a v styku s tamjším obyvateľstvom upevňoval svoje národné a slovanské povedomie. Bol jedným zo zakladajúcich členov MS, zakladateľom a patrónom znievskeho gymnázia a podporovateľom národných aktivít. Matej Čvikota, narodený 2. 2. 1845, pokračoval v rodinnej tradícii. Obchodoval s tovarom, ktorý kúpil v známom veľkoobchode Orsághovcov vo Varšave, podobne ako väčšina kupcov z Turca, a obchodoval s ním v širokej ruskej zemi. Prevažnú časť nadobudnutého majetku venoval na národné ciele, napríklad na úhradu tlačových sporov. Zomrel 25. 4. 1903 vo Valči. Predpokladá sa, že Matej Čvikota mal osobný a priateľský vzťah s vtedajším významným spisovateľom, publicistom a politikom Sv. Hurbanom Vajanským, ktorý od roku 1878 pôsobil v Turčianskom Svätom Martine najmä ako redaktor vtedajších Národných novín a Slovenských pohľadov.

Ján LUČAN

■ KANTILÉNA 2013

V Galante sa 26. apríla uskutočnil XIII. ročník spomienkového koncertu na Karola Duchoňa – Kantiléna 2013. Veľmi vyrovnaná prehliadka Karolových piesní, na ktorej sa prezentovali naši mladí speváci Samuel Lorinčík, Miroslav Budáč, Peter Šrámek, Petra Sabová, Tomáš Václav, Adam Ďurica, Juraj Zaujec a Anna Veselovská. Odspevali jeho menej známe i známe piesne naživo s kapelou 4Mation.

Diváci mali možnosť vybrať si, ktorá pieseň sa im najviac páči, a dať jej svoj hlas. Okrem toho nám každý zo spevákov zaspieval jednu pieseň podľa vlastného výberu. Podujatie veľmi šarmantne uvádzal pán Peter Fahn s pani Ing. Annou Kivarothovou. Ako hosť nám na úvod druhej časti zaspieval Adrián Fahn. Nálada stúpala, v sále to vrelo. Pri vystúpení Close Harmony Friends každý v sále ticho počúval. Dokázali nám, že sa na javisku dá predviesť veľkolepá hudobná šou aj bez použitia hudobného nástroja. Taliansky výraz „a cappella“ (ako v kaplnke) označuje sólový alebo zborový spev bez inštrumentálneho sprievodu. Pôvod tohto slovného spojenia siaha až do obdobia stredoveku, keď bolo v kostoloch zakázané hrať na hudobné nástroje. A môžeme potvrdiť, že tento štýl spevu sa v Galante páčil. Zlatým klincom programu bola „pani“ speváčka Janka Kocianová. Odspevala zopár svojich piesní a dostala divákov do varu tak, že musela pridávať. Všetci stáli, tleskali, tancovali, spevali. Zo zákulisia vybehli na pódium všetci mladí speváci, nastúpili na miesta vokalistiek k mikrofónom a začali tiež spevať a tancovať. Zábava sa stupňovala. Nie nadarmo sa hovorí, že v najlepšom treba prestať... Za Dom Matice slovenskej sme odovzdali všetkým spevákom keramické plakety Kantiléna 2013, cenu Laureát Kantilény 2013 za prínos pri interpretácii slovenskej populárnej piesne získala Janka Kocianová, za viacnásobnú účasť na Kantiléne pán Tomáš Václav. To najdôležitejšie na záver. Cenu Kantilény 2013 s najväčším počtom diváckych hlasov získal Samuel Lorinčík s piesňou Tancujem s tebou rád. Všetkým účinkujúcim a spoluorganizátorom patrí veľké ĎAKUJEM. Za technickú, ale aj organizačnú výpomoc, za finančnú podporu mestu Galanta, ale najmä všetkým ostatným sponzorom, bez ktorých by sa podujatie nemohlo uskutočniť.

Zlatica GAŽOVÁ

■ SPOMIENKA V RASLAVICIACH

Približne 200 občanov z Raslavíc sa zišlo v nedeľu popoludní 28. apríla v Dome kultúry v Raslaviciach osláviť spomienku na svätých vierozvestcov Cyrila a Metoda, ktorej hlavný organizátor bol Miestny odbor Matice slovenskej v Raslaviciach v spolupráci s HOS Bardejov a s finančnou podporou Matice slovenskej. V úvode programu sa predstavil matičný spevokol Zborovčan zo Zborova. Obdiv a uznanie patrí aj dievčenskému speváckemu triu ROSA z Prešova. V ich podaní zneli náročné dvoj- až trojhlasné štylizované úpravy ľudových piesní. S krátkym a výstižným úryvkom zo života sv. Cyrila a Metoda vystúpili komentátori pán Liščinský a pán Mačejovský. Aj recitácia PROGLASU a básne Jána Hollého Cyrilo-metodiada podaná Danielou Staškovou obohatila tento spomienkový program. Diváci už netrepeživo očakávali vystúpenie detského spevokolu Zvonček pod taktovkou Slávky Liščinskej. Očaril nás aj potešil vzájomne. Zaspieval štyri piesne. Deti zo spevokolu mali veľkú radosť, že sa im prvé vystúpenie v Dome kultúry vydarilo. Program moderoval Juraj Bochnia. Vďačíme i jemu za to, že jeden a pol hodinový program mal svoju kvalitu. Nakoniec nemôžeme nespomenúť vďačné raslavické publikum, ktoré nás podporovalo a odmenilo bohatým potleskom. Medzi hosťami nechýbal predseda Krajskej rady Matice slovenskej Ladislav Matisko. Priniesol nám posolstvo zo starobylého Devína ako priamy účastník druhého ročníka Národných slávností, ktoré organizovala Matica slovenská. Tlmočil pozdrav od nášho predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča, v ktorom zdôraznil túto vetu: „Vlastenectvo je láska k vlasti, ktorú sme si nevybrali, máme ju od Boha, veď nikto nemôže za to, kde sa narodí. Ale za to, ako sa správa, môže.“

Daniela STAŠKOVÁ

PRIPOMÍNAME SI

18. mája

- pred 165 rokmi sa v Pešti začal proces s básnikom Jankom Kráľom a učiteľom Jánom Rotaridesom za organizovanie odporu proti štátu – obaja sa na slobodu dostali v januári 1849, keď Pešť obsadili cisárske vojská

- pred 90 rokmi sa začalo pravidelné vysielanie Československého rozhlasu v Prahe, bratislavský rozhlas vysielal o dva roky neskôr, v roku 1925

19. mája

- roku 1848, pred 165 rokmi, opustilo Banskú akadémiu v Banskej Štiavnici 133 slovenských, českých a nemeckých vysokoškolákov pre nastolenie maďarského šovinizmu v organizácii a živote školy

- 130 rokov uplynulo, čo umrel v Hornej Lehote štúrovský revolučný básnik Samo Chalupka (1812 – 1883), jeho báseň Mor ho! sa stala symbolom dvoch povstaní – roku 1848 i SNP o takmer sto rokov neskôr

20. mája

- roku 1883 veľkou časťou sveta otriasla erupcia tichomorskej sopky Krakatoa, podľa ktorej nazval Karel Čapek ničivú silu jadrovej zbrane v svetoznámom románe Krakatit, 130 výročie

21. mája

- pred 85 rokmi umrel spisovateľ Martin Kukučín (1860 – 1928), lekár, ktorý pôsobil v Chorvátsku, Čile a Argentine, vlastným menom Matej Bencúr, zakladateľ modernej slovenskej prózy, autor románov Mladé letá, Dom v stráni, Mať volá a i., a množstva poviedok, čít a humoresiek (Rysavá jalovica, Veľkou lyžicou, Na podkoníckom bábe...)

22. mája

- pred dvesto rokmi sa narodil veľký nemecký hudobný skladateľ Richard Wagner (1813 – 1883), o. i. autor oper Bludný Holanďan, Tristan a Izolda, Lohengrin...

- roku 1908 bratia Wrightovci si patentovali prvé ľahšie lietadlo (105. výročie)

- pred 90 rokmi sa narodil vynikajúci slovenský huslista, skladateľ, koncertný majster Slovenskej filharmónie Aladár Móži (1923 – 1983)

23. mája

- pred 110 rokmi sa vo Zvolene narodil generál Mirko Vesel (1903 – 1976), spoluorganizátor SNP, ktorý s bratom Milanom a so skupinou vojakov na rozkaz plk. Goliana 29. 8. 1944 obsadili budovy veliteľstva pozemného vojska v Banskej Bystrici, čím sa fakticky začalo Slovenské národné povstanie – roku 1950 ho komunisti zbavili hodností, všetkých vyznamenaní a prepustili z armády, po čase sa mu podarilo emigrovať do Nemecka, kde v zabudnutí aj umrel

24. mája

- roku 1918, pred 95 rokmi, sa v Martine uskutočnila tajná porada slovenských činiteľov o budúcom začlenení Slovenska vo federálnej ČSR

- pred 70 rokmi sa stal hlavným lekárom v Osvienčime Dr. Mengele, zvaný aj Doktor Smrť, ktorý v rokoch 1943 – 1945 vykonával bezohľadné medicínske pokusy na väznoch

- pred piatimi rokmi umrela manželka bývalého slovenského prezidenta Irena Schusterová (1937 – 2008)

(jč)

Vyhodnotenie súťaže o zájazd do Paríža alebo do Ríma!

Správne odpovede na súťažné otázky:

Súťažná otázka č. 1: V ktorom talianskom meste pôsobil v rokoch 1945 - 1947 slovenský kňaz, básnik katolíckej moderny Rudolf Dilong po tom, ako emigroval zo Slovenska?

Dilong v rokoch 1945 - 1947 pôsobil v Ríme.

Súťažná otázka č. 2: Napište aspoň tri názvy kníh, ktorých autorom je Rudolf Dilong.

Honolulu, pieseň labute, Moja krv, Vlast' volá, Somnambul, ...

Víťazom čitateľskej súťaže Slovenských národných novín je a do Ríma či Paríža pocestuje **Katarína Bosiková.**

Víťaza súťaže budeme kontaktovať.

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Drahošlav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.